

Masi kiukiu Jon ghe pituela Inangari emuemua

Jon kateva ta kasangaulu ghalua (12) disaepolo, me easeasea va “lo ateva disaepolo Iesu ghe ailousieinia”. Ghe pitula masi kiukiu tale ia oia vuku eteva poli ghe aloannala va taumattu la aiesoaa ta Iesu me la ghaa maule ateva tokatoka liu ia (20:31). Jon epoppooaa Iesu va Inangari eteva, ghe tokatoka tee God emua arau.

Jon karika ghe pitula teva kiukiu niaimatoonga, ta ghe pitula kasina mirikol Iesu ghe gheleila, me easeasela va “niaimatoongana atoa”, me ghe pitula voto Iesu ghe apasungaala etaira. Ghe pitula oroieili inangari tale saa voto Iesu ghe apasungaala ta kapuna disaepolo atoa tale ia o voo ngateva laghe kuneiela, me oroi voto ta Spirit Manga ateva. Jon eaauliaa va ghe tarala Iesu nau ghe matela, me ghe mene taraiela nau ghe totula tale nimate.

Tani kila amuemua

Aitiutiu inangari *1:1-18*

Iesu ghe uungu me ghe aapasunga *1:19–12:50*

Taumattu ngatoa laghe aaulia ngaotu Iesu
1:19-51

Aitiutiu tale uunguaane Iesu *2:1–4:54*

Niaimatoongana atoa me taumattu la sessa
tee Iesu *5:1–7:52*

Vause ailai salosalooa eteva *7:53–8:11*

Iesu ghe apasungaala me ghe gheleila ni-
aimatoongana atoa 8:12–10:42

Iesu ghe totula Lasarus tale nimate, me ghe
ssola eJerusalem 11:1–12:50

Matemateaane me tottotuaane Iesu 13:1–20:31
Airuuruu eteae ninamanama tee Iesu 13:1-
30

Iesu ghe apasungaala ta disaepolo atoa
13:31–16:33

Iesu ghe looloo sae mausi disaepolo atoa 17:1-
26

Laghe kunela Iesu, laghe gheleila niaisakei,
me Iesu ghe matela 18:1–19:42

Tottotuaane Iesu 20:1-31

Iesu, Pita me Jon 21:1-25

Inangari eteva ghe taumattula

¹ Emua arau, nau karika righi voto ghe lutu, Inangari eteva ghe tokatoka. Ghe tokatoka tee God, me ie tee Goto ia. ² Emua arau, ia ghe tokatoka tee God.

³ Tale ia o Inangari eteva God ghe ghelei eka-pala voto. Karika righi voto God ghe gheleila aue ghe lutu arova Inangari eteva karika ia. ⁴ Maulue ateva etokatoka ta ngetana, me maulue ateva, mallangiira ia taumattu ngatoa. ⁵ Ia o mallanga ateva, elallaa tale saurrom ateva, me saurrom ateva karika erooroo tani ghelei epalaia.*

⁶ God ghe suula taumattu ngateva, ararina atea ta Jon. ⁷ Ghe mae sio tani auliaa mallanga

1:1: Jon 17:5; 1 Jon 1:1-2; Aotu 19:13. **1:3:** 1 Ko 8:6; Kol 1:16-17; Hib 1:2. **1:4:** Jon 5:26. **1:5:** Jon 3:19. * **1:5:** tani ghelei epalaia o tani tara kilaia. **1:6:** Mat 3:1; Luk 1:13-17, 76.

ateva oia ta taumattu ngatoa, poli ghe aloanna va ila akapa la ghaiesoaa inangarina. ⁸ Jon karika va mallanga ia. Ia ghe nim mae sio tani ppooa ngaotu inangarina mallanga ateva. ⁹ Mallanga ateva koronna ia ghe sso mae tale kosa ateva, me emaamallanga tale taumattu ngakapa atoa.

¹⁰ Ia o Inangari eteva ghe tokala oia tale kosa ateva, me arongona ta God ghe gheleila kosa ateva tale ia o Inangari eteva, me karika teva ghe kilakilaia. ¹¹ Ghe tani mae sio tanganuena, me kapuna atoa karika laghe aikoloainiela. ¹² Katoa tana taumattu laghe aikoloainiela, me laghe aiesoala etana, me tale ararina atea. Liuna avalua o, me ghe tau lao sio niavauvau eteae va ila natuna ila God. ¹³ Karika va natuna ila God tale raeira taumattu ngatoa, me aloannaaira taita atoa me vause atoa, me nannaa taita atoa. Nim ia God ghe gheleilala va natuna ila.

¹⁴ Inangari eteva ghe taumattula, me ghe toka teeiemamila. Ami ghe tarala naanamunganiaane ateva tale ie nonga o Natuna ateva, Tamana ghe sungiela. Ia pasu ia tale maamasinaane me inangari koronna.

¹⁵ Jon ghe aulieiniela nau ghe sama anamungailiila me ghe uela va, “Ia oia taumattu ngateva aghe aaulieinia va aue emae. Ia namuu ia etaghi, me aghi ghauna aghi etana, poli ia ghe tokala arau, me avirina aghe lutula.” ¹⁶ Poli pasu ia tale maamasinaane, liuna avalua o me ita ghaaghaa asease niarangise. ¹⁷ Poli God ghe tau

1:9: Jon 8:12. **1:13:** Jon 3:3-6; 2:11; 1 Pita 1:23. **1:14:** Plp 2:7. **1:17:** Eks 34:28; Rom 6:14.

lao sio inangari nipaopao ta Moses, me Moses ghe tau mae sio etaita, me Iesu Karisto ghe tau lao sio maamasinaane me inangari koronna. ¹⁸ Karika poi teva ghe tara God. Natuna nonga, ia koronna ia va Goto ia me kalakalanginaailli ia ta Tamana, ia ghe apasungaala etaita va God vaalue ia.

*Jon tau ngai aasuu ia ghe aulia ngaotula Iesu
(Mat 3:1-12; Mak 1:2-8; Luk 3:15-17)*

¹⁹ Ajiu etoa laghe suula pristi etoa me Livae† atoa eJerusalem tani laa kolomi Jon va ia see. ²⁰ Jon karika ghe aisuliaala etaira, me ghe uela etaira va, “Karika aghi va Mesaea ieghi.”

²¹ Laghe mene kolomiela va, “Io Elaija?”

Ghe liula me ghe uela va, “Karika.”

Me laghe mene kolomiela va, “Io Propete io?”

Ghe mene liula me ghe uela va, “Karika.”

²² Vara me laghe uela etana va, “Me uue va io see? Me ami laa ghauliaa ta lo atoa la sungiemamila tani mae kolomi va io see.”

²³ Jon ghe liula tale inangarina propet Aisaea ghe uela va, “Aghi lingi ngalo taumattu ngateva ekolokolo tale voto ateva karika righi taumattu etokatoka etana ghe ue va, ‘Ghelei eghulughu-luenala salane atikirighi Vau eteva.’” ²⁴ Elome tale lo atoa laghe lao sio tani kolomi Jon, katoa etaira Paresi ila. ²⁵ Laghe kolomiela va, “Vaalua me uaasuu taumattu me karika va Mesaea etam, karika va Elaija etam me karika va Propete io?”

1:18: Eks 33:20; Jon 6:46; 1 Tim 6:16. † **1:19:** Livae Livae etoa laghe saasausi tani uungu tale ale manga ateva. **1:21:** Diut 18:15, 18; Mat 11:14. **1:23:** Ais 40:3.

²⁶ Jon ghe uela etaira va, “Aghi aghaasuem tale manu, me kateva elome etaimim karika am kilakilaia. ²⁷ Arongo ta aghi aghe muemue mae sio, me karika masi taumattu ngieghi tani pulaka velu oasa tale unna aikasukasu elua, ia aue eaimuli etaghi.”

²⁸ Isaa o voto ghe lutula eBetani tale pai kativilau eJodan, nongina Jon ghe aasuu.

Natuna sipsipi eteva God

²⁹ Mene kateva nau me Jon ghe tarala Iesu ghe maemae aloi etana me ghe uela va, “Am tarala! Taumattu ngateva oia, natuna sipsipi ia God! Ia aue eghaa velu ssavoto tale kosa ateva. ³⁰ Ia aghe aulieiniela etaimim, nau aghe ue va, ‘Kateva taumattu aue emae, ia namuu ia ta ngetaghi, poli ghe tokala arau, me avirina aghe lutula.’ ³¹ Karika aghe kilala va ia see, ta anim aasuu taumattu tale manu va aue aIsraeli etoa la taraia.”

³² Jon ghe aulia ngaotula ta taumattu ngatoa, ghe uela va, “Aghi tee okae, me aghe tarala Spiriti eteva ghe kasula epona liu nonginaaili va ghila ateva valusu ia ghe mae sio toka etana.

³³ Karika aghe kilala va ia see, ta lo ateva ghe sungieghila tani asuuem tale manu eghe uela etaghi va, ‘Aue utara Spiriti eteva esio toka tale kateva taumattu, me aue ukila va ia o taumattu ngateva aue easuuem tale Spirit Manga ateva.’

³⁴ Aghi aghe tarala isaa o voto ghe lutula. Liuna avalua o me aghaauliaa etaimim va ia Natuna ia God.”

Aitiutiu etoa kapuna disaepolo Iesu

³⁵ Mene kateva nau Jon me ghalua tana kapuna disaepolo latolu ghe tiitingina aitaauaa. ³⁶ Nau ghe tarala Iesu ghe kasukasu elaolao me ghe uela va, “Am tarala! Ia o natuna sipsipi eteva God!”

³⁷ Ilalua o disaepolo alua lalu ghe nongola, me lalu ghe lao sio tani aimuli tee Iesu. ³⁸ Iesu ghe kirielu me ghe tarailaluela, me ghe uela va, “Sa ateva amalu aloannaia?”

Lalu ghe liula me laghe uela va, “Rabae, eaa utokatoka?” (Ta inangari nge Hibru, “Rabae” malloeana va “tisa”.)

³⁹ Iesu ghe liula me ghe uela va, “Amalu usieghila, me amalu laa tara.”

Lalu ghe usiela tani laa tara nongina Iesu ghe tokatoka. Ang ghe 4 kilokola elo alai,† me laghe toka teeiela vara me ghe voola.

⁴⁰ Andru, nengane ia Saemon Pita, kateva ta ilalua o taumattu ngalua lalu ghe nongola Jon, me lalu ghe usila Iesu. ⁴¹ Aitiutiu eteva voto Andru ghe gheleiela, ghe kasula tani pae tuena ta Saemon Pita tani auliaa etana va, “Ngami ghe tarala Mesaea ngateva.” (Ta inangari nge Hibru, malloeana “Mesaea” elaolao aitaauaa tee samasama nge Grik va “Karisto.”) ⁴² Andru ghe laooa sio tuena ta Iesu. Me nau Iesu ghe taraiela, ghe uela va, “Saemon natuna io Jon. Aue la kolo ararim ateae ta Kepas” (malloeana ta inangari nge Grik va Pita, atu ia).

1:36: Jon 1:29. † **1:39:** 4 kilokola elo alai Tale inangari nge Grik, aiaakasangalua ateva aoa. **1:40:** Mat 4:18-20. **1:42:** Mat 16:18.

Iesu ghe kolola Pilip me Nataniel

⁴³ Vara ghe pai saela ta mene kateva nau, me Iesu ang ghe anna tani lao eGalilii. Nau ta ghe lao sio, ghe paela me ghe tarala Pilip, me ghe uela etana va, “Mae usieghi.”

⁴⁴ Pilip atala nge Betsaida ia, tanganueiraru Andru me Pita. ⁴⁵ Pilip ghe paela me ghe tarala Nataniel me ghe uela etana va, “Ngami tarala taumattu ngateva Moses ghe pitila me ghe aulieiniela tale inangari nipaopao, me propete atoa laghe piti emuemue alokoila maemaeane, Iesu ta ngetana, natuna ia Josep aNasareti ia.”

⁴⁶ Me Nataniel ghe kolomiela va, “Righi masi voto elutulutu eNasareti?”

Pilip ghe liula me ghe uela va, “Mae sio me ulaa tara.”

⁴⁷ Nau Iesu ghe tarala Nataniel ghe kasukasu emaemae etana me ghe uela va, “Tarala! Taumattu ngateva o, ia taumattu koronna ia ta aIsraeli etoa, karika egheelei me eaauliaa voto kamena.”

⁴⁸ Nataniel ghe kolomila Iesu va, “Vaalua ughe kilaieghila?”

Iesu ghe liula me ghe uela va, “Ngaghe taraiola nau Pilip ghe koloola ta ughe tokatoka tale liue fig ateae.”

⁴⁹ Me Nataniel ghe uela va, “Tisa, io Natuna io God, me io kingi nge Israeli io.”

⁵⁰ Iesu ghe liula me ghe uela va, “Uaikaaiiaa etaghi poli auela va aghe taraiola ughe tokatoka tale liue fig ateae? Aue utara mene kasina voto

namungaili aue elutu. ⁵¹ Aghaaulia ngakoronna etaimim va aue am tara epona liu aue eotia, me kapuna ensolo atoa God aue la siosio me la saesae ta Natuna ateva Taumattu ngateva.”

2

Nisigha ngateae eKena

¹ Ghalua nau ghe lange sio me Meri, kinna Iesu, ghe siola tale nisigha ngateae tale masaliki eteae eKena ta pai nge Galilii. ² Laghe aloanna va Iesu me kapuna disaepolo atoa la usi sio tale nisigha ngateae. ³ Nau uaeni ghe kapala, kinna ghe lao sio tani auliaa ta Iesu va, “Uaeni ange kapala.”

⁴ Iesu ghe liula me ghe uela va, “Vause ateva, urau mene auliaa voto va aghelei, ta naughu karika ghe mae.”

⁵ Kinna ghe uela ta tau ngai nongonongo anna atoa va, “Am ghelei saa voto eauliaa etaimim.”

⁶ Elome tale ale ateva, ghaonomo (6) aikaai manu laghe gheleila tale atu ghe tokatoka, uneira aJiu etoa aiporapora nau la ghaloanna tani aimuli tee uneira lo. Kateva aikaai manu erooroo tani kaai koti kateva ai (100) lita.

⁷ Iesu ghe uela ta tau ngai nongonongo anna atoa va, “Am aku kaai manu esae pasu tale aikaai manu.” Me laghe gheleila voto ghe auliaala.

⁸ Me Iesu ghe mene uela va, “Am akula righi me am laa tau ta lo ateva eaaitoiaa ninamanama atae.” Tau ngai nongonongo anna atoa laghe gheleila voto Iesu ghe auliaala.

⁹ Taumattu ngateva ghe aaitoiaa ninamanama atea ghe tootoongala manu ang ghe uenila. Karika ghe kilala va eaa laghe ghaala; tau ngai nongonongo anna atoa laghe akula manu, ila nonga laghe kilala. Vara me tau ngaitoi ninamanama atea ghe kolola lo ateva taita ghe laila, ¹⁰ me ghe uela etana va, “Ila akapa taumattu ngatoa la ghaaikoita ngakasina masi uaeni, me nau taumattu ngatoa la ropiropi, me nannaaira ange aisavisavilaala, me la vira mene tautau lao llo uaeni karika tani masina. Me io, uarongi etokala masinaaili uaeni, me angu vira mene maeaa sio.”

¹¹ Ia o niaimatoongana ateva Iesu ghe gheleielia, aitiutiua tale isaa akapa niaimatoonga. Ghe gheleielia eKena ta pai nge Galilii. Tale ia o nau eteva Iesu ghe apasungaala sarasarakaniaane, me kapuna disaepolo atoa laghe aiesoala etana.

¹² Vara me Iesu ghe kasula eKena me ghe siola eKapenium, ia, kinna, nengane atoa me kapuna disaepolo atoa. Laghe tokala kasina nau tale ia o masaliki etea.

Iesu ghe ameti vella taumattu ngatoa laghe popoli me laghe aita meta voto tale ale manga ateva

(Mat 21:12-13; Mak 11:15-17; Luk 19:45-46)

¹³ Nivelu eitauaa ta nau Pasova uneira ajiu etoa ang ghe aakalakalaa, liuna avalua o me Iesu ghe saela eJerusalem. ¹⁴ Ghe tarala taumattu ngatoa elome tale valavala atea tale ale manga ateva, laghe aita meta me aipoliaa vulumakao me

sipsipi me valusu. Ghe tara teela lo atoa laghe aaikolikoliaa viliki veu. ¹⁵ Iesu ghe ghaala uasa me ghe gheleila uip ateva, me ghe ameti velu ghoala taumattu ngatoa tale ale manga ateva, tee me kieira ghaata kkena, me ghe sau etakila uneira tevoo atoa lo atoa laghe aikolikoliaa viliki veu, me uneira viliki veu ghe kao reerekataala. ¹⁶ Me ghe uela ta lo atoa laghe aitauaa ghila valusu va, “Am ghaala valusu me am kasu. Am rau mene ghelei alena ateva Tamaghi va arova maketi ia.”

¹⁷ Me disaepolo atoa laghe annaala sa ateva Uru ngai Manga ateva ghe aulieiniela, ghe uela va, “Aielousiaaghi tale alem ateva eramerame elome etaghi arova kura atea.”

¹⁸ Namuu ta ajiu etoa laghe kolomila Iesu va, “Sa ateva aimatootoongana aue ugheleia tani apasunga etaimami va io ughe ghaala matu-utuliena tani ghelei isaa o voto angu gheleila ghaine?”

¹⁹ Iesu ghe liula me ghe uela va, “Am rruti ale manga ateva o, me aue aghatulua ta kotolu nonga nau.”

²⁰ Me ajiu etoa laghe uela va, “Ghe roola ghaatingaulu ghaonomo (46) ninamanama laghe gheleila ale manga ateva, me io aue unim gheleia ta kotolu nonga nau?” ²¹ Ta ale manga ateva Iesu ghe aulieinia, vilikina ia. ²² Liuna avalua o me nau God ghe totuela tale nimate, kapuna disaepolo atoa laghe nnaala inangarina ghe auliaala,

2:17: Sams 69:9. **2:19:** Mat 26:61; 27:40. **2:21:** 1 Ko 6:19.

2:22: Luk 24:6-8; Jon 12:16.

me laghe aiesoaala tale Uru ngai Manga ateva tee me inangari Iesu ghe auliaala.

Iesu ghe kilakila eeleiaaira taumattu ngatoa

²³ Nau ghe tokatoka eJerusalem tale nivelu eitaua ngateae ta nau Pasova, oroi taumattu laghe aikaaiiaala ta Iesu poli laghe tarala ghe gheleila niaimatoonga. ²⁴ Iesu ghe kilakila saa voto elome tale maamauluaaira, liuna avalua o me karika ghe aatoka tuutulina etaira. ²⁵ Karika teva ghe rooroo tani auliaa ta ngetana va saa taumattu ila, poli ghe kilakila urunguitaniira.

3

¹ Kateva taumattu, ararina atea ta Nikodimas, Paresi ia me namuu ia ta aJiu etoa. ² Kateva nau, nau ang ghe aitarrauiila, Nikodimas ghe lao sio tani tara Iesu, me ghe uela va, “Tisa, ami kilakila va God ghe sungiola tani sio apasunga voto etaimami, poli karika teva erooroo tani ghelei niaimatoonga ugheelei, arova God karika etokatoka teeia.”

³ Iesu ghe liula me ghe uela va, “Aghaaulia ngakoronna etam va, karika teva erooroo tani kupi sso tale ararimangalina ateva God, arova karika etam lutu ppae.”

⁴ Me Nikodimas ghe kolomila va, “Vaalua aue lo ateva taumattu ang ghe namuula emene lutu? Erooroo tani kupi sso ta kova kinna me emene lutu eghaluene?”

⁵ Iesu ghe liula me ghe uela va, “Aghaaulia ngakoronna etam va, arova uanna tani sso tale ararimangalina ateva God, utani lutu tale manu me Spiriti eteva. ⁶ See elutulutu tale taumattu, taumattu ia, me see elutulutu tale Spiriti eteva, spiriti ia. ⁷ Urau mene soghiaa inangarighi nau aue va, ‘Am tani lutu ppae.’ ⁸ Kuukuu eteva ekuukuu ekapa see tale voto ealoanna tani lao etana. Arongona ta urooro tani nongoa, me karika ukilakila va eaa ekasukasu me eaa elaolao. See elutu tale Spiriti eteva, ia nongina kuukuu eteva, karika teva erooro tani tara kilaia.”

⁹ Me Nikodimas ghe kolomila Iesu va, “Vaalua isaa o voto aue elutu?”

¹⁰ Iesu ghe liula me ghe uela va, “Vaalua me io tau ngai aapasunga io ta aIsraeli atoa, me karika ukilakila isaa o voto? ¹¹ Aghaaulia ngakoronna etam va ami, ami kilakila sa ateva ami aaulieinia poli ngami ghe tarala. Karika teva etaimim aue ealoanna voto ami aauliaa. ¹² Arova am tam aiesoaa nau aghaauliaa etaimim voto oia tale kosa ateva, vaalua aue am ghele aiesoaa nau aghele auliaa voto epona liu? ¹³ Karika teva ghe sae epona liu. Natuna ateva Taumattu ngateva nonga ghe kasula epona liu, me ghe sio mae tale kosa ateva. ¹⁴ Nongina Moses ghe avukala saela katu ngateva tale voto ateva karika righi taumattu etokatoka etana, Natuna ateva Taumattu ngateva aue esae vukala, ¹⁵ tani tau lao maulue ateva etoka nau ekapa atoa ta lo atoa aue la ghaikaiaa ta Natuna ateva Taumattu ngateva.”

3:5: Esik 36:25-27. **3:6:** Jon 1:13. **3:14:** Nam 21:9; Jon 8:28; 12:32. **3:15:** Jon 20:31.

¹⁶ Poli God ghe aaielousiangaili taumattu tale kosa ateva oia, liuna avalua o me ghe tau mae sio Natuna ateva, kateva nonga ia, me see aue eaikaaiaa etana karika aue emate, ta aue eghaa maulue ateva etokatoka nau ekapa atoa. ¹⁷ Karika va God ghe suula Natuna tani sio tale kosa ateva oia tani ghelei niaisakei ta taumattu tale kosa ateva. Ghe sungiela tani sio asaangi taumattu. ¹⁸ Lo ateva eaikaaiaa ta ngetana, karika aue eghaa sesa aipolipoli tale niaisakei, me lo ateva etam aikaaiaa ta ngetana aue evira ghaa sesa aipolipoli tale niaisakei, ta poli karika eaikaaiaa tale ararina atea Natuna ateva God. ¹⁹ Niaisakei eteae ia avalua toko: Mallanga ateva ghe mae sio tale kosa ateva, me taumattu ngatoa la ghaloanna saurrom, me karika la ghaloanna mallanga, poli gheeleiaaira sesa. ²⁰ Lo atoa taumattu la ghelei voto sesa la tam maamasiaa mallanga ateva, me karika la ghaloanna tani mae etana, poli mallanga ateva eaapasunga voto la ghelei. ²¹ Me lo atoa la tokatoka tale voto koronna, aue la lao tale mallanga ateva, poli la ghaaloanna va mene katoa taumattu la kila va voto la ghelei God eghelei taula.

Iesu me Jon tau ngai aasuu ia

²² Vara me Iesu me kapuna disaepolo atoa laghe siola eJudia, ghe toka teeilala, me ghe aasuu taumattu. ²³ Jon tee ghe aasuu taumattu tale voto ateva la kolokolo Aenon ta ngetana, kalakalaa tale masaliki eteae eSalim, poli ia o voto ateva

3:16: Jon 3:36; 10:28; Rom 5:8; 8:32; 1 Jon 4:9-10. **3:17:** Luk 19:10. **3:18:** Jon 5:24. **3:19:** Jon 1:5, 9; 8:12. **3:22:** Jon 4:1-2.

manu ia. Me oroi taumattu ghe mae sio ta Jon, me Jon ghe asuulala. ²⁴ (Isaa o nau Herot karika ghe atoka sso Jon tale ale mata voovoo.) ²⁵ Vara me kapuna disaepolo atoa Jon me kateva tana aJiu laghe tiuaala tani aissakeana tee saa tikirighi salana nisuu me niporapora la usilaa nau la ghaloanna tani aimuli tee uneira lo. ²⁶ Kapuna disaepolo atoa Jon laghe lao sio ta Jon me laghe uela etana va, “Tisa, taumattu ngateva ghe toka teeiola ta pai kativilau tale ateo atea eJodan me ughe aauliaa kiukiuna, ia oia ange aasuu taumattu, me ila akapa ngeila laolao ta ngetana.”

²⁷ Jon ghe liula me ghe uela va, “Karika teva taumattu erooroo tani ghaa righi voto, arova God epona liu etam anna va eghaa. ²⁸ Am ghe nongoaghila nau aghe ue etaimim va, ‘Karika va aghi Mesaea ieghi. Aghi God ghe sungieghila tani muemueainia.’ ²⁹ Nau taita ateva elailai vause ateva, lalu lai me ia aue vausenna ia. Me lo ateva taita euiiuitnesi, ie tee emasimasi nau enongonongo kapuna ateva elailai, nongina aghi nimasimasi eteva elome etaghi namungaili ia. ³⁰ Emaamasina va ararina atea esae epona, me ararighi etea esio euu.”

³¹ Lo ateva ghe kasula epona liu me ghe sio mae, ia epona, me elaulau isaa akapa voto. Taumatuna kosa ateva oia egheelei gheeleiaa kosa ateva, me eaauliaa voto tale kosa ateva. Me lo ateva ghe kasula epona liu, ia epona tale taumattu ngakapa atoa. ³² Eaauliaa poi voto ghe tarala me ghe nongola, me karika teva eaaiosaa inangarina.

³³ Me lo ateva eaiesoaa inangarina eaapasunga va God koronna ia. ³⁴ Poli lo ateva God ghe sungiela eaauliaa inangarina God, me God ghe tau lao sio Spiriti eteva etana, karika erooroo tani kapa. ³⁵ Tamane eaailousiaa Natuna, liuna avalua o me ghe taula isaa akapa voto ta ngetana. ³⁶ Lo ateva eaikaaiia ta Natuna, maulue ateva aue etoka liu etana. Lo ateva etam nongo usilainia, karika aue eghaa lo ateva o maulue, me God sessaiaane etana aue etoka nau ekapa atoa.

4

Iesu me vauseni nge Sameria ngateva

¹ Iesu* ghe kilala va Paresi etoa ngeila ghe nongola va ia ang ghe ghaaghaa oroi taumattu tani asuu, me Jon karika. ² Me karika va Iesu ghe aasuu, ta kapuna disaepolo atoa.

³ Iesu ghe kasu vulila eJiudia, me ang ghe mene laa saesae eGalilii. ⁴ God ghe aloanna va eusilaa salana atikirighi esosso elome eSameria. ⁵ Ghe kasukasu elaolao me ghe rekatala tale masaliki eteae la kolokoloa va Sika eSameria, kalakalangina ia tale tuku kosa ateva Jekop ghe taue lao sio ta natuna ta Josep emua arau. ⁶ Ateo kaikai eteae Jekop ghe kaiela ghe asoaso tale masaliki eteae Iesu ghe kasukasu elaolao etana. Vara me ang ghe maamangoo poli ghe kasula tale aluse salana,

3:35: Mat 11:27; Jon 5:20. **3:36:** Jon 3:16-18; 1 Jon 5:12. **4:1:** Jon 3:22. * **4:1:** Iesu Kasina uru ngai laghe pitila, laghe uela va Vau eteva. **4:5:** Aitiutiu 33:19; Jos 24:32.

me ghe toka siola kalakalangina tale ateo kaikai eteae. Ang ghe pai ngelo sinakala.†

⁷ Kateva vauseni nge Sameria ghe mae sio tani aku, me Iesu ghe uela etana va, “Aku tau mae sio rigghi manu, me aropi.” ⁸ (Kapuna disaepolo atoa laghe ssola elo masaliki tani poli inana.)

⁹ Vauseni nge Sameria ngateva ghe uela etana va, “Io aJiu io me aghi vauseni nge Sameria ngaghi. Vaalua me ulooloo manu etaghi?” (Ghe auliaala llo poli aJiu etoa me aSameria ngatoa karika laghe samasama aitaaua.)

¹⁰ Iesu ghe liula me ghe uela va, “Arova ughele kila masi voto God eanna tani tau aatu, me ughele kila tee lo ateva ekookolomio tani ropi, aue ughele kolomia tale llo ateo etautau mae mauue.”

¹¹ Me vause ateva ghe uela va, “Namu ngateva, karika teva unem aiakueku, me ateo ateae sio liuna ia, me eaa aue ulaa ghaaia lo ateae ateo etau mae mauue? ¹² Tuvuimami eteva ta Jekop ghe kaiela ateoimami eteae oia, me natuna atoa me kieira ghaata kkena atoa laghe ropiropi etana. Koti io namuu io ta Jekop, va?”

¹³ Iesu ghe liula me ghe uela va, “Lo atoa aue la ropi tale ia oia ateo kaikai eteae, aue la mene aloanna tani ropi. ¹⁴ Me lo ateva eropi tale ateo ateae aghi aue atauela, karika aue emene kangngata tani ropi. Lo ateae ateo aue atauela aue etoka etana nonginaaili lo ateae ateo enim

† **4:6:** pai ngelo sinaka Tale inangari nge Grik, ghaonovina (6) ateva aoa. **4:9:** Esra 4:1-5. **4:10:** Jon 7:37-38; Aotu 21:6. **4:12:** Jon 8:53. **4:14:** Jon 6:35.

toka akaakalaa me karika ematimati, me aue etaula mauhue ateva karika ekapakapa.”

¹⁵ Me vause ateva ghe uela ta Iesu va, “Namu ngateva, utau mae ia o ateo atea, me auena arau mene aloanna tani ropi va amene mae aku oia.”

¹⁶ Me Iesu ghe uela etana va, “Lao sio me ulaa kolo taitanim ateva, me amalu mae.”

¹⁷ Me vause ateva ghe uela va, “Karika teva taitanighi.”

Me Iesu ghe uela va, “Uaulia ngakoronna va karika teva taitanim. ¹⁸ Poli angu ghe ghaa muela ghalima taita, me lo ateva taita utokatoka teeia karika va taitanim ia. Liuna avalua o me inangarim uauliaa koronnaaali.”

¹⁹ Me vause ateva ghe uela va, “Namu ngateva, ngakilala va io propete io. ²⁰ Tuvuimami etoa la kakkaua tale ia o motouru eteva, me am aJiu etoa, am ue va masaliki nikkaua ngateae eJerusalem.”

²¹ Iesu ghe uela etana va, “Uaiesoaa inangarighi va aue kateva nau ta isaa to nau emaemae karika aue am kkaua Tamaita ateva tale ia o motouru eteva me eJerusalem. ²² Am aSameria ngatoa, karika am kilakila see am kaakaueinia. Ami aJiu etoa, ami kilakila God ateva ami kaakaueinia, poli ta aJiu etoa aue niasaangi emae. ²³ Me nau ie emaemae me ange rekatala va Spiriti eteva kanna ia God aue eghelei taumattu la rooro tani kkaua God tale koronna. Tamaita ateva ealoanna va isaa o ase taumattu la kaueinia. ²⁴ God spiriti ia, me lo atoa la kaakaueinia, Spirit Manga ateva ekaakatulainila tani kkaua tale voto koronna.”

4:20: Diut 12:5-14; Sams 122:1-5. **4:22:** 2 Ki 17:29-41; Ais 2:3; Rom 9:4-5. **4:24:** 2 Ko 3:17; Rom 12:1; Plp 3:3.

²⁵ Me vause ateva ghe uela va, “Akilakila va Mesaea ngateva aue emae (la kolokoloa va Karisto etana). Nau emae aue eaulia ngamasi-naaili ekapa voto etaimami.”

²⁶ Me Iesu ghe uela etana va, “Aghi oia asamasama, aghi oia taumattu ngateva uaaulieinia.”

²⁷ Isaa o nau me kapuna disaepolo atoa ngila ghe kiriaala, me laghe soghiaala tani tara Iesu ghe samasama tee vause ateva. Me karika teva ghe kookolomia va, “Sa ateva ualoannaia?” me, “Vaalua me usamasama teeia?”

²⁸ Vause ateva ghe velu etokala ateona aikaai manu eteva, me ghe ilou ssola tale masaliki eteae, me ghe uela ta taumattu ngatoa va, ²⁹ “Am mae sio, me am laa tara taumattu ngateva, eaulia ngakapala voto agheelei. Koti ia Mesaea ia?”

³⁰ Taumattu ngatoa tale masaliki eteae laghe lao sio tani taraia.

³¹ Nau isaa o voto ghe lutulutu, me kapuna disaepolo atoa Iesu laghe ue etana va, “Tisa, namanamala mua.”

³² Iesu ghe liula me ghe uela etaira va, “Aneghi tani inana karika am kilakila.”

³³ Disaepolo atoa laghe tiuaala tani aikolomieinila va, “Teva taumattu emae sio tani anginia?”

³⁴ Iesu ghe uela etaira va, “Inana anamanama nau agheelei uunguaane lo ateva ghe sungieghila, me tani ruu isaa o niuungu ghe uela va aghelei.

³⁵ Am roo tani ue va, ‘Kasi ghaata ulana me ita laa ghaa inana tale utana atingiu.’ Aghaauliaa

etaimim va am taatara sso, me am tara utana atingiu ang ghele matuela, me ang ghele roola tani ghaa inana. ³⁶ Lo ateva taumattu euungu tani ghaa inana tapaa ngutana eghaaghaa arau aipolina, me eghaaghaa aitaaua inana aue etoka nau ekapa atoa. Liuna avalua o me lo ateva epasapasa inana me lo ateva eghaaghaa, ilalua akapa lalu masimasi. ³⁷ Koronnaaili ia tuku inangari eteva eue va, ‘Kateva epasapasa, me mene kateva emukemuke.’ ³⁸ Ngasungisungiem tani laa ghaa inana tale utana atingiu, katoa ppae ghe matela uunguaaira etana, me am, am ghe nim ssola tani ghelei eruu uunguaaira.”

³⁹ Oroi taumattu nge Sameria tale ia o masaliki erighi laghe aikaaiaala ta Iesu poli vause ateva ghe uela va, “Ia oia taumattu ngateva eaulia ngakapala voto agheelei.” ⁴⁰ Laghe lao sio tani kolomi esarasarakana Iesu va emene toka teeila mua. Liuna avalua o me Iesu ghe mene toka teelala ghalua nau. ⁴¹ Ghe mene oroi ila taumattu nge Sameria ghe aikaaiaala ta Iesu poli inangarina laghe nongola.

⁴² Me laghe ue ta vause ateva va, “Karika va ami aikaaiaa ta Iesu poli isaa o inangari uauliaala etaimami. Ami tee ngami nongoala, me ngami kila akoronala va ia aue easaangi taumattu ngatoa tale kosa ateva.”

*Iesu ghe ghelei emasinala natuna taita arighi kateva namuu
(Mat 8:5-13; Luk 7:1-10)*

⁴³ Iesu ghe toka teela aSameria ngatoa ghalua nau, me ghe kasu vulilala tani mene sae eGalilii. ⁴⁴ Iesu ghe auliaala va, propete ateva, la oneoneainia tale kasina ppae masaliki, me tanganuena karika. ⁴⁵ Liuna avalua o, nau ghe saela eGalilii, laghe masimasila va etoka teeila, poli ila tee laghe saela tale nivelu eitaua ngateae eJerusalem, me laghe tarala voto Iesu ghe gheleila.

⁴⁶ Nau ia eGalilii, Iesu ghe mene lao sio eKena, masaliki eteae ghe gheleila manu ghe uenila. EKapenium, kateva namuu, kapuna tau ngai uungu ia kingi, natuna taita arighi ghe iisiki.

⁴⁷ Nau eteva ghe nongola va Iesu ang ghe kasula eJiudia me ang ghe rekatala eGalilii, ghe lao sio tani tara Iesu, me tani koloa va esio ghelei emasina natuna, poli ang ghe ainasiaa tani mate.

⁴⁸ Iesu ghe uela etana va, “Karika am rooroo tani aikaaiaa, arova am tam tara niaimatoonga me mirikolo atoa.”

⁴⁹ Me taumattu ngateva ghe uela va, “Namu ngateva, italu sio tara parasi natughu, me erau mate.”

⁵⁰ Me Iesu ghe uela etana va, “Natum aue etoka. Kasula, me ulaa taraia.”

Namu ngateva ghe aiesoaala inangarina Iesu, me ghe kasula. ⁵¹ Karika ghe rekata eKapenium, me kapuna tau ngai uungu etoa laghe sousouela tapaa salana tani auliaa etana va natuna ang ghe masinala. ⁵² Me ghe kolomilala va lovisa ghe

masinala, me laghe uela va, “Ghalailloo ta 1 kilok[†] aanasa ateva ghele kapala.”

⁵³ Me tamane ghe kilala va ia o nau eteva ghalailloo Iesu ghele uela va, “Natum aue etoka.” Taumattu ngateva me lo atoa elome tale paa ngalena ateva, laghe aiesoala ta Iesu.

⁵⁴ Aiaaghaluene ateva o niaimatoongana Iesu ghe ghelela nau ghe kasula eJiudia me ghe saela eGalili.

5

Iesu ghe ghelei emasinala tangorengorena ateva

¹ Kasina nau ang ghe lao sio me Iesu ghe saela eJerusalem tale mene kateva uneira nivelu eitauaa aJiu etoa. ² EJerusalem kateae atamana laghe aseasea va Atamani Sipsipi ia. Kalakalaa tale atamana atea, ateo talia ngateae taumattu ngatoa laghe kaiela ghe asoaso, ghalima varandaane, me ta samasamaaira aHibru etoa laghe aseasea va Betesda.* ³⁻⁴ Oroi tau sessa ghe asoaso akalakalaa tale ia o ateo talia ngateae, katoa mata salusalu ila me katoa tangorengore ila me katoa vilikiira matena.[†] ⁵ Kateva taumattu ghe tangorengorela kotolungaulu ghaoaluae (38)

[†] **4:52:** 1 kilok Tale inangari nge Grik, ghaituna (7) ateva aoa.

4:54: Jon 2:11. * **5:2:** Betesda Kasina uru ngai laghe pitila, laghe uela va, Betsata, me kasina laghe ue va, Betsaida. [†] **5:3-4:** Kasina uru ngai nau laghe pitila, laghe ue teela va, laghe toitoi nau manu eteva ghe aisiisia. ⁴ Kasina nau kapuna ensolo ateva Vau ngepona ateva ghe siosio, ghe aisiisia manu eteva, me lo ateva ghe siosio akasina tale ateo talia ngateae, nau ghe aisiisia, arova saa ase isiki etana, ghe maamasina.

ninamanama, ie tee ghe asoaso akalakalaa tale ateo talia ngateae. ⁶ Iesu ghe tarala ia o taumattu ngateva ghe asoaso, ghe kilala va ang ghe tangorengorela oroi ninamanama, me ghe uela etana va, “Ualoanna tani masina?”

⁷ Tangorengorena ateva ghe liula me ghe uela ta Iesu va, “Namu ngateva, karika teva tani saueghi, me elaa sau velueghi sio tale ateo talia ngateae nau eaisiisia. Vara atootoonga, me karika arooroo, ta mene katoa ppae taumattu la siosio akasina.”

⁸ Iesu ghe uela etana va, “Tingina saela, usau komom, me ukasu.” ⁹ Gharavaeaata ta taumattu ngateva ghe masinala, ghe saula komona, me ghe tiuaala tani kasu.

Isaa o voto ghe lutula tale nau manga ateva. ¹⁰ Liuna avalua o me nau aJiu etoa laghe tarala ia o taumattu ngateva ghe masinala, me laghe uela etana va, “Ghaine nau manga ateva. Karika masina tani sau komom etana.”

¹¹ Ghe liula me ghe uela va, “Lo ateva taumattu eghelei emasinaieghila, euela va asau komoghu me akasu.”

¹² Me laghe kolomiela va, “See ia taumattu ngateva euela etam va usau komom me ukasu?”

¹³ Taumattu ngateva ghe masinala karika ghe kilala va see ghe ghelei emasinaiel, poli oroian-naaili taumattu, me Iesu ang ghe aisavisavilainiela elome tale taumattu ngatoo.

¹⁴ Emulina Iesu ghe ssola tale ale manga ateva, me ghe paela me ghe tarala taumattu ngateva. Me ghe uela etana va, “Tarala, angughe masinala.

Isaa oio nau urau nim ghelei ssavoto va llo sesaaili emene lutu ta ngetam.” ¹⁵ Ghe lao sio me ghe laa ghauliaa sio ta ajiu etoa va Iesu ghe ghelei emasinaiela.

¹⁶ Liuna avalua o me ajiu etoa laghe tiuaala tani ghelei voto sesaaili ta Iesu, poli ghe ghelei isaa o voto tale nau manga ateva. ¹⁷ Iesu ghe uela va, “Tamaghi euungu me karika ghe ruu, me aghi tee auungu.” ¹⁸ Ajiu etoa laghe aloannaaili tani uvi emate Iesu, poli karika va ghe ghelei laelaeaa nonga nau manga ateva, me poli ghe ue tee va Tamane ta God, ghe gheleia va laluu ghe aairooaa me God.

Natuna ateva God namuu ia, me ie tee erooroo tani ghelei niuungu

¹⁹ Iesu ghe uela ta ajiu etoa va, “Aghaaulia ngakoronna etaimim va Natuna ateva God karika erooroo tani ghelei voto ta nannaane, ta eghelei nonga voto etaatara ta Tamane eghelei. Isaa akapa voto Tamane eghelei, Natuna tee ateva eghelei. ²⁰ Tamana eaaielousiaa Natuna, liuna avalua o me isaa akapa voto eghelei, eaapa-sunga etana. Me ealoanna va am soghiaa, liuna avalua o me aue emene apasunga taula mene kasina paka voto. ²¹ Nongina Tamane etottotu taumattu matena, me etautau lao maulue etaira, Natuna tee etautau lao maulue ta taumattu tale aloaloannaane. ²² Tamane karika eghelei ni-aisakei ta teva taumattu. Ghe taula ta Natuna va ie nonga eghelei ni-aisakei tale isaa akapa taumattu. ²³ Liuna avalua o me taumattu ngakapa

5:18: Mat 26:4; Jon 7:1; 10:30. **5:19:** Jon 5:30. **5:22:** Jon 5:27; Apos 10:42. **5:23:** Plp 2:10-11; 1 Jon 2:23.

atoa aue la tau sae ararina atea Natuna ateva God, nongina la tautau sae ararina atea Tamane. Lo ateva etam tautau sae ararina atea Natuna, karika etautau sae ararina atea Tamane, ia ghe sungiela.

²⁴ “Aghaaulia ngakoronna etaimim va lo ateva enongo inangarighi, me eaikaaiaa ta lo ateva ghe sungieghila va asio, maamauluane aue etoka amasina nau ekapa atoa, me karika aue eghaa sesa aipolipoli tale niaisakei, poli ang ghe kasu vulila nimate, me ang ghe tokala tale maulue. ²⁵ Aghaaulia ngakoronna etaimim va aue kateva nau, me nau eteva oia ange rekatala, lo atoa taumattu laghe matela, aue la nongo lingi ngalona ateva Natuna ateva God, me lo atoa taumattu la nongoa, aue la ghaa maulue. ²⁶ Maulue ateva etokatoka ta Tamane, me ghe tauela ta Natuna, me maulue ateva etokatoka tee ta Natuna. ²⁷ Tamane ghe avauvauela me ghe tau lao sio niuungu tani ghelei niaisakei tale taumattu, poli Natuna ia Taumattu ngateva.

²⁸ “Am rau mene nnangaili inangari oio aghaauliaa, poli aue nau to emaemae lo atoa taumattu la asoaso tale liu, aue la nongo lingi ngalona ateva Natuna ateva Taumattu ngateva, ²⁹ me aue la totu tale liu. Lo atoa laghe ghelei masi voto, aue la totu me la ghaa maulue, me lo atoa laghe ghelei sesa voto, aue la totu me la ghaa sesa aipolipoli. ³⁰ Karika arooroo tani ghelei voto tale aloaloannaaghi. Aghaaimuli tee inangarina lo ateva ghe sungieghila. Me

5:24: Jon 3:15-18. **5:29:** Den 12:2; Mat 16:27; Apos 24:15.
5:30: Jon 5:19; 6:38.

ia eaauliaa tau mae vaalua aghelei niaisakei. Niaisakei aghelei ghulughuluena, poli karika aghaimuli tee nannaaghi.”

Mene katoa laghe aaulia ngaotu tee va Iesu saa taumattu ia

³¹ Iesu ghe mene uela va, “Arova aghi nonga aghaaulia ngaotu uunguaaghi me gheeleiaaghi, taumattu ngatoa la rau mene aiesoaa inangarighi aghaauliaa. ³² Mene kateva tee eaaulia ngaotu uunguaaghi me gheeleiaaghi, me akilakila va inangarina koronna.

³³ “Am ghe suula taumattu tani laa kolomi Jon, me Jon ghe auliaala voto koronna etaira. ³⁴ Aghi karika atuutuli inangariira taumattu ngatoa, mausina me aghaauliaa inangari oia poli aghaaloanna va am saanga. ³⁵ Jon nongina lama atea eramerame me emaamallanga, me am ghe masimasi tani ghaa isaa o mallanga, vara karika masau me ngam ghe maamangoo.

³⁶ “Isaa o voto Jon ghe auliaala eaaimatoonga mae etaghi, me karika erooroo tale voto isaa oia nau aghelei. Isaa akapa o niuungu, Tamaghi ghe tau mae sio va aghelei me aruu. Isaa o niuungu aghelei eaaulia ngaotu ta taumattu ngatoa va Tamaghi ghe sungieghila tani sio oia. ³⁷ Tamaghi, ia o ghe sungieghila tani sio, ie tee eaaulia ngaotueghi. Am karika am ghe nongo poi lingi ngalona ateva, me karika am ghe tara taataraane, ³⁸ me inangarina tee karika elome tale maamauluaaimim, poli karika am aiesoaa tale taumattu ngateva ghe sungiela, me ghe sio

mae oia. ³⁹ Tale nannaaimim am annaa va inangari tale Uru ngai Manga ateva aue etau aatu maulue tokatoka liu ia, liuna avalua o me am paepae me am ritiritia. Me Uru ngai Manga ateva eaaulieinaghi, ⁴⁰ me karika am aloanna tani mae etaghi va am ghaa maulue.

⁴¹ “Karika aghanna va taumattu ngatoa la arueinaghi. ⁴² Akilakilaiem va aielousiaane ateva God karika ia etaimim. ⁴³ Aghe sio mae ta ararina atea Tamaghi, me karika am anna inangarighi, me arova teva ghele mae tale aloaloannaane, arovaeaata ta aue am ghele anna tani nongo inangarina. ⁴⁴ Vaalua aue am aikaaiia? Poli am anna nonga va kapuimim atoa la arueinam, me karika am anna niaruaa God nonga erooro tani tau aatu.

⁴⁵ “Karika am mene nnaa va aghi aue aghauliaa gheeleiaaimim sesa ta Tamaghi. Ia o Moses am annaa va aue esausiem, ia aue eauliaa sesa gheeleiaaimim. ⁴⁶ Arova am ghele aiesoaa tale inangarina Moses, aue am ghele aiesoaa tee tale inangarighi, poli inangari ghe pitila eaaulieinaghi. ⁴⁷ Arova karika am aiesoaa tale inangari ghe pitila, vaalua aue am aiesoaa inangarighi?”

6

*Iesu ghe anginila 5,000 taumattu
(Mat 14:13-21; Mak 6:30-44; Luk 9:10-17)*

¹ Vara me Iesu ghe mene lao sio ta pai kativilau tale ateo talia ngateae eGalilii, mene kateae ararina ta Taiberias. ² Oroiannaaili taumattu

laghe usiela, poli laghe taraiela ghe gheleila ni-aimatoonga tani ghelei emasina tau sessa atoa. ³ Iesu ghe saela tale motouru tani toka tee kapuna disaepolo atoa. ⁴ Pasova ngateva, nivelu eitauaa ia ta ajiu etoa, ang ghe aakalakalaa.

⁵ Nau Iesu ghe atangarola me ghe tarala tau-mattu ngatoa laghe maemae etana, me ghe uela ta Pilip va, “Eaa ita laa ghaa verete me ita angini isaa oia taumattu?” ⁶ Ghe auliaala isaa o voto tani tootoonga unna niaikaaiaa Pilip, me Iesu ang ghe kila vella sa ateva aue egheleia.

⁷ Pilip ghe uela va, “Arova ita ghele poli verete ta ghalua ai (200) silva koen,* karika aue ghele roo. Marova ita ghele taula tuku gharighi ta kateva kateva taumattu, karika aue ghele roo akapa etaira.”

⁸ Kateva kapuna disaepolo, Andru etana, tue me nenga ilalua me Saemon Pita, ghe uela ta Iesu va, ⁹ “Kateva aliki oia anna bali verete ghalima me anna kko ghalua. Me karika aue eroo tani sausi tani angini ekapa taumattu oia oroiannaaili.”

¹⁰ Iesu ghe uela ta kapuna disaepolo atoa va la ghauliaa ta taumattu ngatoa me la toka sio. Oroiannaaili rarrasa etana ia o voto ateva, me oroi tee taita atoa, ghe rooroo ghalima airari (5,000). ¹¹ Nau laghe toka siola, Iesu ghe ghaala verete, me ghe kaili emasina saela ta God, me ghe taula ta kapuna disaepolo atoa va la laa ghaikoita. Ghe ghelei evalue teela o tale kko. Me ila akapa laghe roola tale inana.

* **6:7:** silva koen Silva koen ativilau (denarius) aipolina kateva nau.

¹² Nau ghe ssoilala tani namanama, Iesu ghe uela ta kapuna disaepolo atoa va la kaai eitauaa tapiri nginana, me erau nim vulla nonga.

¹³ Disaepolo atoa laghe ghaa aisokosokoiaala tapiri nginana laghe nama vulla tale verete ghalima, me laghe kaaila kasangaulu ghaluae (12) laka isaa o inana ghe oghila ta ghe ssoilala.

¹⁴ Taumattu ngatoa laghe tarala isaa o niaima-toonga Iesu ghe gheleila, me laghe ue va, “Koronna, ia propete ateva laghe uela va aue emae tale kosa ateva oia.” ¹⁵ Iesu ghe kilala va laghe anna tani gheleia va ghe kapuira kingi ia, me karika aloannaane Iesu. Liuna avalua o me ghe kasu vulilala, me ie nonga ghe saela tale motouru.

*Iesu ghe kasula epona tale manu
(Mat 14:22-27; Mak 6:45-54)*

¹⁶ Pai ngelo alai, kapuna disaepolo atoa Iesu laghe siola elamana tale ateo talia ngateae.

¹⁷ Laghe aikaaila tale paanaka ateva, me laghe tiuaala tani ose tani lao eKapenium. Ang ghe aaitarrauii me Iesu ghe tam laa rekata etaira.

¹⁸ Kuukuu eteva ghe tiuaala, me ttasi eteva ghe lutula tale paamanu eteva. ¹⁹ Nau ta disaepolo atoa laghe osela ghe roola 5-6 kilomita† me laghe tarala Iesu ghe kasukasu epona tale paamanu eteva. Ghe kasukasu emaemae etaira me ngeila ghe maamatautu etingina. ²⁰ Me Iesu ghe uela etaira va, “Aghi oia. Am rau mene matautu.”

²¹ Me disaepolo atoa laghe vira mene masimasila

6:15: Jon 18:36. † **6:19:** 5-6 kilomita Tale inangari nge Grik, 25 o 30 stadia.

tani kaايا, me arovaeaata ta paanaka ateva ghe ssola elae nongina eaa laghe aloanna tani lao.

Taumattu ngatoa laghe paepae Iesu

²² Vara ghe paila ta mene kateva nau, me taumattu ngatoa elamana ta pai nge sinaka sae tale ateo talia ngateae laghe kilala va ghalailoo kateva nonga paanaka ghele vuuvukala, me nau disaepolo atoa laghe aikaaila, Iesu ghe tam aikaai teeilala. ²³ Mene katoa tani paanaka nge Taiberias laghe mae sio nongina Vau eteva ghe kaili emasinala tale verete me laghe namala. ²⁴ Taumattu ngatoa laghe tarala va Iesu me kapuna disaepolo atoa karika ila, liuna avalua o me laghe aikaaila tale isaa o paanaka me laghe lao sio eKapenium tani pae Iesu.

Iesu verete mauhue ia

²⁵ Laghe laa rekata sio tale pai kativilau tale ateo talia ngateae, me laghe tarala Iesu, me laghe kolomiela va, “Tisa, lovisaa umae sio oia?”

²⁶ Iesu ghe liula me ghe uela etaira va, “Aghaaulia ngakoronna etaimim va karika am paepaeaghi poli am taatara niaimatoonga agheelei, ta nim mausi inana am namanama me esossoiem. Liuna avalua o me am paepaeaghi.

²⁷ Am rau mene uungu tani ghaa llo inana esesa. Am uungu tani ghaa lo ateva inana etautau aatu mauhue etokatoka liu, Natuna ateva Taumattu ngateva aue etau aatu ia o inana ateva, poli Tamane ta God ghe anamunamungainiela tani ghelei isaa o voto.”

²⁸ Vara me laghe uela etana va, “Saa righi voto ami ghelei, me aue ami roo tani ghelei niuungu God ealoanna?”

²⁹ Me Iesu ghe liula me ghe uela etaira va, “Kateva nonga niuungu God ealoannaia, va am aikaiaa tale taumattu ngateva God ghe sungiela tani mae.”

³⁰ Liuna avalua o me laghe mene uela va, “Sa ateva niaimatoonga aue ughelei me aue ami tara, me ami aikaiaa ta ngetam? Me saa niuungu aue ughelei? ³¹ Nongina tuvumami etoa, nau ila tale voto ateva karika righi taumattu etokatoka etana, laghe namanama mena, nongina Uru ngai Manga ateva eue va, ‘Moses ghe tau lao sio inana ngepona liu eteva va la namaia.’ ”

³² Liuna avalua o me Iesu ghe uela etaira va, “Aghaulia ngakoronna etaimim va karika va Moses ghe tau aatu sio isaa o verete ngepona liu. Tamaghi nonga etautau aatu lo ateva verete ngepona liu koronna ia. ³³ Lo ateva verete God etautauela, ia o taumattu ngateva ghe kasula epona liu tani tau lao maulue tale taumattu tale kosa ateva.”

³⁴ Me laghe uela etana va, “Namu ngateva, utau mae ia o verete ateva tale nau ekapa atoa.”

³⁵ Iesu ghe liula me ghe uela va, “Aghi ia o verete ateva etautaula maulue. Lo ateva emae etaghi, karika aue emaloo, me lo ateva eaikaiaa etaghi, karika aue eanna tani mene ropi. ³⁶ Ngaghe auliaala etaimim me ngam ghe taraieghila, me karika am aikaiaa etaghi. ³⁷ Isaa

akapa taumattu Tamaghi etautau mae etaghi, aue la mae etaghi, me karika poi arooroo tani sungi velu teva. ³⁸ Karika aghe kasula epona liu tani sio ghelei nannaaghi. Aghe sio mae tani ghelei nannaane lo ateva ghe sungieghila. ³⁹ Nannaane lo ateva ghe sungieghila va karika teva ta lo atoa ghe taula mae sio etaghi emene raua. Eanna va atotula, me la ghaa maulue nau airuuruu tale kosa ateva. ⁴⁰ Aloannaane Tamaghi va ila akapa lo atoa la tara Natuna me la ghaikaaiaa etana, la ghaa maulue ateva etokatoka nau ekapa atoa me aghi aue atotula me la ghaa maulue tale airuuruu tale kosa ateva.”

⁴¹ Vara me aJiu etoa laghe tiuaala tani olueinia tale inangari, poli Iesu ghe uela va, “Aghi verete ateva ghe kasula epona liu.” ⁴² Laghe ue va, “Taumattu ngateva oia Iesu etana, natuna ia Josep, ami kilakila tamana me kinna, vaalua me eue va ghe kasula epona liu?”

⁴³ Iesu ghe uela etaira va, “Am rau mene olueinaghi. ⁴⁴ Karika teva erooroo tani mae etaghi arova Tamaghi, ia o ghe sungieghila, etam gheleia tani mae etaghi. Me arova teva emae etaghi, aghi aue atotua, me eghaa maulue tale airuuruu eteva nau. ⁴⁵ Kateva propet ghe pitila ghe uela va, ‘God aue eapasunga voto tale isaa akapa taumattu.’ Liuna avalua o me lo atoa la nongonongo usilaa Tamaghi me la ghaaghaa alomasaanga etana, aue la mae etaghi. ⁴⁶ Karika mene teva taumattu ghe tarala Tamaghi, ta llo

6:39: Jon 10:28-29; 17:12. **6:42:** Mat 13:55. **6:44:** Jon 6:65.

6:45: Ais 54:13. **6:46:** Jon 1:18.

nonga ateva ghe tokatoka teeia, me ghe sio mae. Nim ie nonga, me mene karika teva. ⁴⁷ Aghaaulia ngakoronna etaimim va lo ateva eaikaaiaa etaghi, maulue ateva tokatoka liu ia etokatoka etana. ⁴⁸ Aghi verete ateva etautau maulue ateva. ⁴⁹ Tuvuimim atoa laghe namala mena tale voto ateva karika righi taumattu etokatoka etana, vara me laghe matela. ⁵⁰ Me lo ateva verete ghe kasula epona liu me ghe sio mae, lo ateva enamaia, karika aue emate. ⁵¹ Aghi verete maulue ieghi, aghe kasula epona liu. Lo ateva enama ia o verete ateva aue etoka nau ekapa atoa. Me ia o verete ateva aue atauela, malataughu eteva. Aghe taue lao sio tale taumattu tale kosa ateva oia, me aue la roo tani ghaa maulue.”

⁵² Nau eteva aJiu etoa laghe nongola isaa o inangarina, ghe sessailala, me laghe ue va, “Vaalua aue etau mae malatauna, me ita nama?”

⁵³ Iesu ghe liula me ghe uela etaira va, “Aghaaulia ngakoronna etaimim va karika am rooro tani ghaa maulue, arova am tam nama malatauna Natuna ateva Taumattu ngateva, me am tam ropi raena ateva. ⁵⁴ Lo ateva taumattu enama malataughu, me eropi raeghi eteva, aue eghaa maulue ateva tokatoka liu ia, me aue atotua, me eghaa maulue tale airuuruu tale kosa ateva. ⁵⁵ Poli malataughu eteva inana tuungia, me raeghi eteva ateo tuungia. ⁵⁶ Lo ateva enama malataughu, me eropi raeghi, etokatoka teeieghi, me aghi atokatoka teeia. ⁵⁷ Tamaghi, aitau

maulue ia, ghe sungieghila tani sio, me atokata toka poli Tamaghi etautau mae maulue. Liuna avalua o me lo ateva enamaieghi, mausighi me aue eghaa maulue. ⁵⁸ Lo ateva o verete ghe kasula epona liu karika nongina lo ateva verete tuvumim atoa laghe namaiela, me ngeila ghe matela. See enama lo ateva oia verete aue etoka nau ekapa atoa.” ⁵⁹ Isaa o inangari Iesu ghe aauliaa me ghe aapasunga tale aleira ale nivelu eitauaa aJiu etoa eKapenium.

Inangari maulue ateva

⁶⁰ Oroil ila lo atoa disaepolo laghe nongola me laghe uela va, “See aue enongo, poli aanasaaili inangari eaauliaa?”

⁶¹ Iesu ghe kilala sa ateva kapuna disaepolo atoa laghe annainia, liuna avalua o me ghe kolomilala va, “Vaalua me isaa o inangari ange ghelei saasakiaala aikaaiaaimim? ⁶² Vaalua ta arova am ghele tara Natuna ateva Taumattu ngateva ghele sae nongina ghe kasula? ⁶³ Spirit Manga nonga ateva etautau lao maulue tale taumattu. Sarasarakaniaa taumattu karika aue eghelei righi llo. Isaa o inangari aghaauliaa etaimim ekasukasu tale Spirit Manga ateva, me etautau aatu maulue ateva. ⁶⁴ Me katoa etaimim karika am aikaaiaa.” (Iesu ghe auliaa llo poli ang ghe kila vella va see karika aue eaikaaiaa etana, me ang ghe kila teela see aue etaue lao ta nimaira tau ngai ssateena atoa.) ⁶⁵ Me Iesu ghe uela etaira va, “Mausina avalua o me aghaauliaa etaimim,

va karika teva erooroo tani mae etaghi, arova Tamaghi etam gheleia tani mae.”

⁶⁶ Poli isaa o inangarina Iesu ghe auliaala me oroi kapuna disaepolo laghe liula viliira ta Iesu, me laghe ruula tani usia.

⁶⁷ Iesu ghe kolomila kapuna kasangaulu ghalua (12) disaepolo va, “Am tee am aloanna tani kasu vulieghi?”

⁶⁸ Saemon Pita ghe liula me ghe uela va, “Vau eteva, ami mene lao ta see? Poli inangari mauhue ateva tokatoka liu ia, ia etam. ⁶⁹ Ami aikkaaiaa etam, me ami kilakilaaili va io taumattu ngateva manga ia kapuna ia God.”

⁷⁰ Iesu ghe liula me ghe uela va, “Am oia kasangaulu ghalue iem aghe suitoongainiemia, me kateva etaimim nongina raroai eteva!” ⁷¹ Iesu ghe auliaa Jjudas, natuna ia Saemon Iskariot, ie tee elome ta kasangaulu ghalua kapuna disaepolo, me ia aue etau lao Iesu ta tau ngai ssateena atoa.

7

Nengane atoa Iesu karika laghe aaiesoaa etana

¹ Vara me Iesu ghe kasu seela eGalilii, me karika ghe aloanna tani sae eJudia, poli aJiu etoa laghe anna tani uvi ematea. ² Nau ang ghe aakalakalaa tani velu eitauaa me aJiu etoa laghe ghelei lutu ale kamekame.* ³ Nengane atoa Iesu laghe ue

6:68: Mat 16:16. **7:1:** Jon 5:18. **7:2:** Lev 23:34. * **7:2:** ale kamekame AJiu etoa laghe ghelei lutu ale kamekame tani aso etana tani nnaa vaalua tuvaira atoa laghe tokatoka nau laghe kasukasu tee Moses. Utara Levitikos 23:33-43.

etana va, “Kasula me usae eJiudia, me kapum disaepolo atoa aue la tara uunguaam ugheelei. ⁴ Lo ateva eanna va taumattu ngatoa la kilaia karika eaaisulia va egheelei voto. Liuna avalua o me emasina va ughelei tale tummatavanga me kosa akapa ateva aue ekilaio.” ⁵ Nengane atoa laghe aulia ngavaluela o, poli ila tee karika laghe aaikaaiaa ta Iesu.

⁶ Iesu ghe uela etaira va, “Naughu karika ghe mae. Am nauimim etokatoka arau. ⁷ Taumattu tale kosa ateva oio karika aue la ssa teeiem. Aue esessaila nonga etaghi, poli aghaaulia ngaotu gheeleiaaira karika masina. ⁸ Am saela tale nivelu eitaua ngateae. Karika aue asae poli naughu karika ghe mae.” ⁹ Ghe auliaala isaa o inangari, me ghe tokala eGalili.

Iesu ghe lao sio tale nivelu eitaua ngateae nau laghe gheelei ale kamekame

¹⁰ Vara nengana atoa laghe kasula tani sae tale nivelu eitaua ngateae, me Iesu ghe vira aimulila. Kasukasuaane karika toa laghe kilaiela, ghe nim kasu einaola tani sae. ¹¹ Tale ia o nivelu eitaua ngateae, namuu ta aJiu etoa ngila ghe paepae Iesu, me laghe aikolomainie see va, “Eaa ia?”

¹² Ta polina me taumattu ngatoa ngila ghe auliueinia. Katoa laghe ue va, “Iesu masi taumattu ia.” Me katoa laghe ue va, “Enim kamekame taumattu ngatoa.” ¹³ Karika teva ghe auliaa isaa o inangari ta mata ngoroi etoa, poli laghe maamatauta kapuira namu ngatoa aJiu etoa.

¹⁴ Laghe ghaa longotila tale ia o nivelu eitaua ngateae, me Iesu ghe tiuaala tani apasunga voto

ta taumattu ngatoa tale ale ngeleka atiulu tale ale manga ateva. ¹⁵ Namuu ta ajiu etoa laghe soghiaala tani nongoa, me laghe ue va, “Vaalua me ekilakila oroi voto nau karika teva ghe apa-sungaala etana?”

¹⁶ Iesu ghe liula me ghe uela va, “Karika aghaapasunga nim nannaaghi. Voto aghaapasunga kanno lo ateva ghe sungieghila. ¹⁷ Arova teva eannaaili tani aimuli tee aloannaane God, aue ghele kila va voto aghaapasunga ekasukasu ta God, me karika va nim kalughu. ¹⁸ Lo ateva taumattu eauliaa nannaane enim aloanna tani ghelei ararina atea, me lo ateva ealoanna tani tau sae ararina atea lo ateva ghe sungiela, voto eaauliaa koronna, karika kamena. ¹⁹ Moses ghe tau aatu sio inangari nipaopao etaimim, me karika teva etaimim eaaimuli tee. Mausi saa me am anna tani uvi emateaghi?”

²⁰ Taumattu ngatoa laghe ue etana va, “Raroai eteva etam. See eanna tani uvio?”

²¹ Iesu ghe liula me ghe uela va, “Aghe gheleila kateva voto, me am ghe soghieiniela. ²² Moses ghe uela etaimim va am iso natuimim taita atoa (karika va tani Moses ghe auliaala, ta tuvuumim atoa). Me am isoisoila tale nau manga ateva. ²³ Arova am rooroo tani iso aliki eteva tale nau manga ateva, tani nongo usilaa inangari nipaopao kanno Moses ghe auliaala, o vaalua essaiem etaghi, poli aghe ghelei emasina akapala vilikina taumattu ngateva tee tale nau manga

7:15: Mat 13:54; Luk 2:47. **7:16:** Jon 12:49; 14:10. **7:18:** Jon 8:50. **7:19:** Apos 7:53; Rom 2:21-24. **7:20:** Jon 8:48; 10:20. **7:22:** Lev 12:3; Aitiutiu 17:9-13. **7:23:** Jon 5:8-10, 16.

ateva? ²⁴ Am rau mene auliaa gheeleia taumattu tale taataraimim, am ghelei niaisakei tale ghulughuluena salana.”

Taumattu ngatoa laghe anna tani kila va Iesu tani saa taumattu ia

²⁵ Katoa tana taumattu nge Jerusalem laghe ue va, “Ia oia taumattu ngateva la paepaea tani uvua? ²⁶ Tarala, epoppooaa ta mata ngoroi etoa, me karika la ghelei righi voto etana. Koti namu ngatoa la kilakila akoronna va ia Mesaea ia. ²⁷ Me iekai ita kilakila tanganuena, me Mesaea ngateva, karika aue ita kila va eaa tanganuena.”

²⁸ Iesu ghe aapasunga tale ale manga ateva, me ghe sama anamungailiila, me ghe uela va, “Am annaa vara am kilakilaieghi, me vara am kilakila tanganueghi. Aghi karika aghe mae sio tale aloaloannaaghi. Lo ateva ghe sungieghila koronna ia, me am, karika am kilakilaia. ²⁹ Aghi akilakilaia, poli aghe tokatoka teeia, me ghe sungieghila tani sio.”

³⁰ Katoa taumattu laghe anna tani kuneaia, me karika laghe roola tani kuneaia, poli nauna karika ghe mae. ³¹ Oro i taumattu ghe aikaaiaala etana, me laghe ue va, “Arova Mesaea ngateva esio, koti voto aue eghelei aue elau llo ia oia taumattu ngateva egheelei?”

Laghe suula polisi etoa tani mae kune Iesu

³² Nau Paresi etoa laghe nongola taumattu ngatoa laghe aissakeana, laghe lao sio tani tara

namuu ta pristi etoa, ila me namuu ta pristi etoa laghe suula polisi etoa tani laa kune Iesu.

³³ Me Iesu ghe uela etaira va, “Karika oroi nau aue atoka teeiem, me amene kasu tani sae ta lo ateva ghe sungieghila. ³⁴ Aue am pae poieghi, me karika aue am taraieghi, poli voto ateva alao etana am karika am rooroo tani lao etana.”

³⁵ Taumattu nge Jiu etoa laghe tiuaala tani aikolomieinila va, “Eaa aue elao me karika aue ita taraia? Koti aue elao tale llo masaliki aGrik atoa la ghaaitoiaa, me katoa tani kapuita la tokatoka etana. Koti aue mene laa ghasapunga ta aGrik atoa. ³⁶ Saa malloeana inangarina nau eue va, ‘Aue am pae poieghi, me karika aue am taraieghi’, me ‘Voto ateva alao etana am karika am rooroo tani lao etana?’”

Iesu ghe auliaala ateo atea maulue ia

³⁷ Airuuruu tale ia o nivelu eitaua ngateae, kinatama nauira ateva, Iesu ghe tinginala, me ghe sama anamungailiila me ghe uela va, “Lo ateva ukaakangngata tani ropi, umae etaghi me uropi. ³⁸ Lo ateva eaikaiaa etaghi, aue ateo atea maulue ia aue eakalaa elome tale urunguitanina ateva, nongina Uru ngai Manga ateva eaauliaa.” ³⁹ Iesu ghe aauliaa Spirit Manga ateva va lo atoa la aikaiaa etana aue la ghaaia. Isaa o nau Spirit Manga ateva karika ghe mae, poli God karika ghe tau sae Iesu.

Taumattu ngatoa ghe ghalueilala

7:34: Jon 8:21; 13:36. **7:37:** Lev 23:36; Ais 55:1; Jon 4:14.

7:38: Ais 58:11. **7:39:** Jon 16:7; 20:22; Apos 2:4.

⁴⁰ Katoa taumattu laghe nongola isaa o inangari Iesu ghe aauliaa etaira me laghe uela va, “Koronna, taumattu ngateva oia, ia o propete ateva Moses ghe aulieiniela.” ⁴¹ Mene katoa laghe ue va, “Ia oia taumattu ngateva Mesaea etana.” Mene katoa laghe ue va, “Karika va Mesaea ngateva aue ekasu eGalilii. ⁴² Uru ngai Manga ateva eue va Mesaea ngateva aue elutu ta mangalina atoa Deivit, me aue elutu eBetlehem, ia o masalikina ia Deivit.” ⁴³ Taumattu ngatoa ghe ghalueilala tale ninannaa ta poli Iesu. ⁴⁴ Katoa ngila ghe anna tani kunea, me karika teva ghe roola.

Namu ngatoa karika laghe aikkaaiala ta Iesu

⁴⁵ Polisi etoa laghe laa rekata sio, me namuu ta pristi etoa me Paresi etoa laghe kolomilala va, “Vaalua me am tam maeaa sio Iesu?”

⁴⁶ Polisi etoa laghe liula me laghe uela va, “Karika teva taumattu eroroo tani aippooaa nongina taumattu ngateva okae.”

⁴⁷ Me Paresi etoa laghe uela va, “Ae! Am tee ange kamekameam? ⁴⁸ Ngam tarala va teva namuu ta ajiu etoa me Paresi etoa eaaikkaaiaa etana? ⁴⁹ Lo atoa la ghaikkaaiaa etana karika la kilakila inangari nipaopao, me God ang ghe kasikienainilala.”

⁵⁰ Nikodimas, ia o ghe lao akasina sio ta Iesu, ie tee ghe tokatoka me ghe uela va, ⁵¹ “Uneita inangari nipaopao eue va, ita rau mene ghelei righi voto ta teva taumattu, ita tani nongo mua va sa ateva ghe gheleieia.”

⁵² Me laghe uela etana va, “Koti io tee aGalilii io? Uriti Uru ngai Manga ateva, me utara va karika teva propete aue ekasu eGalilii.” ⁵³ † *Me laghe tiu reerekataala tani lao tanganueira.*

8

¹ *Iesu ghe saela tale motouru eteva ararina atea eOliv.* ² *Elue talaua poopooa ghe mene ssola tale ale manga ateva, me taumattu ngakapa atoa laghe mene mae sio tani taraia, me ghe toka siola, me ghe tiuaala tani apasunga etaira.* ³ *Vara me Paresi etoa me tau ngai aapasunga ngatoa tale inangari nipaopao ngila ghe reerekataa vause ateva etana. Laghe taraiela ghe aso teela taita ateva karika manna ia, me laghe atinginaiela elome ta mata taumattu ngatoa.* ⁴ *Me laghe uela ta Iesu va, “Tisa, ia oia vause ateva easoaso tee taita ateva karika manna ia, me ami ghaaiela.* ⁵ *Tale inangari nipaopao Moses ghe uela va ia oia ase vause ateva egheelei evalua o pei nikumu ematea. Me io, aue uue va saa?”* ⁶ *Laghe aaulia ngavalua o tani tootoonga Iesu, me saa llo ghe auliaa aue laghe tingina etana tani ghelei niaisakei etana.*

Iesu ghe tturru siola euu, me ghe tiuaala tani pitipiti tale vuuvuu nimane ateva nonginaaili va karika ghe nongonongola. ⁷ *Laghe mene kookolomia, me Iesu ghe tinginala, me ghe uela etaira va,*

7:52: Jon 7:41-42. † **7:53:** Llo akasina uru ngai laghe pitila, karika laghe pitila Jon 7:53–8:11. Oroi ila lo atoa laghe pitila kiukiu eteae ta Jon 7:53, me kasina laghe piti seela. Kasina laghe pitiela elome ta Jon 7:36 me Jon 7:37, me kasina laghe pitiela ta airuuruu ta Jon 21:25, me mene kasina laghe pitiela emuli ta Luk 21:38.

8:5: Lev 20:10; Diut 22:22-24.

8:7: Diut 17:7.

“Lo ateva elome etaimim etam gheelei righi voto sesa, ughaa tiulu atu, me io uaitiutiu tani kumua.”
 8 *Vara me ghe mene tturru siola euu, me ghe mene tiuaala tani pitipiti.*

9 *Me lo atoa laghe nongola, laghe tiuaala tani kasu kateva kateva, ghe tiuaala ta namu ngatoa, me ghe laa ruu sio tale airuuruu eteva taumattu. Me Iesu nonga me vause ateva lalu ghe tokala.*

10 *Iesu ghe mene tingina saela, me ghe uela etana va, “Eaa ila? Karika teva eanna tani tau aatu sesa aipolipoli etam?”*

11 *Ghe liula me ghe uela va, “Karika teva, namu ngateva.”*

Me Iesu ghe uela va, “Aghi tee atam anna tani tau aatu sesa aipolipoli etam. Kasula, me unim ruu tani ghelei ssavoto.”

Iesu mallanga ia tale kosa ateva

12 *Iesu ghe mene uela ta taumattu ngatoa va, “Aghi mallanga ieghi tale kosa ateva oia. Lo ateva eaimuli teeieghi, karika aue ekasu tale saurrom ateva, ta aue eghaa lo ateva o mallanga etautau aatu maulue.”*

13 *Paresi etoa laghe nongola, me laghe uela ta Iesu va, “Io nonga uaaulia ngaotu gheeleiaam me uunguaam. Liuna avalua o me inangarim karika koronna.”*

14 *Iesu ghe liula me ghe uela va, “Koronna va aghaulieinaghi nonga, me inangarighi koronna. Ta poli akilakila tanganueghi me eaa alaolao, me am, am tam kilakila tanganueghi me eaa aue*

alao. ¹⁵ Am, am gheelei niaisakei tale taumattu nongina gheeleiaa kosa ateva, me aghi karika. Karika agheelei niaisakei tale teva taumattu. ¹⁶ Arova aghele ghelei niaisakei aue aghele ghelei ekoronna poli karika va aghi nonga aue aghele ghelei, ta aghi me Tamaghi ghe sungieghila aue angalu ghele ghelei. ¹⁷ Uneimim inangari ni-paopao eue va, arova ghalua taumattu lalu auliaa inangariirarua me elao aitauea, isaa o inangari am vira kaili ekoronna. ¹⁸ Aghi aghaaulia ngaotu uunguaaghi me gheeleiaaghi, me Tamaghi, ia o ghe sungieghila, ie tee eaauliaa uunguaaghi me gheeleiaaghi.”

¹⁹ Vara me laghe kolomiela va, “O eaa ia tamam?”

Iesu ghe liula me ghe uela va, “Arova am kilakilaieghi, aue am ghele kila Tamaghi, me poli am tam kilakilaieghi, karika aue am kila Tamaghi.”

²⁰ Iesu ghe auliaa isaa o inangari kalakalaa tale ale atiulu laghe kaakaai viliki veu etana tale ale manga ateva. Karika teva taumattu ghe anna tani kuneia, poli nauna karika ghe mae.

Karika am rooroo tani lao nongina alaolao

²¹ Iesu ghe mene uela etaira va, “Aue akasu vuliem, me aue am pae poieghi, me am mate tee kaluimim ssavoto. Karika am rooroo tani lao nongina aue alao.”

²² Ajiu etoa laghe aikolomieinila va, “Vaalua me eue va, ‘Karika am rooroo tani lao nongina aue alao?’ Koti enim aloanna tani uvi ematea, no?”

8:15: Jon 12:47. **8:16:** Jon 5:30; 8:29. **8:17:** Diut 19:15.

8:18: 1 Jon 5:9. **8:20:** Jon 7:30. **8:21:** Jon 7:34; 13:33.

²³ Iesu ghe uela etaira va, “Am, tanganueimim oia euu, me aghi, tanganueghi epona liu, me am taumattu tale kosa ateva oia, me aghi karika.

²⁴ Aghaauliaa etaimim va aue am mate tee kaluimim ssavoto, poli arova am tam aiesoaa va aghi see, aue am mate tee kaluimim ssavoto.”

²⁵ Me laghe kolomiela va, “Io see io?”

Me Iesu ghe uela etaira va, “Aghi ia o taumattu ngateva aghe aulieiniela etaimim emua arau.

²⁶ Oroianaaili voto arooro tani auliaa tani aotu gheeleiaimim karika masina, me tani ghelei niaisakei etaimim. Ta lo ateva aghaaulieinia koronna ia, poli lo ateva ghe sungieghila koronna ia, me aghi aghaulia ngaotu tale taumattu tale kosa ateva saa voto aghe nongola etana.”

²⁷ Karika laghe kilakila va Iesu ghe aauliaa Tamane. ²⁸ Iesu ghe ue etaira va, “Nau eteva aue am avukala sae Natuna ateva Taumattu ngateva, me aue am vira mene kila va aghi see. Me karika agheelei righi voto ta nannaaghi, ta agheelei nonga voto Tamaghi ghe apasungaala. ²⁹ Lo ateva ghe sungieghila etokatoka teeieghi. Karika etau-tau velueghi va aghi nonga atokatoka, poli nau ekapa atoa agheeghelei llo voto ealoanna.” ³⁰ Nau taumattu ngatoa laghe nongola inangarina, oroi ila lo atoa laghe aikaaiaala etana.

Koronna inangari aue egheleiem am toka amasina

³¹ Vara me Iesu ghe uela ta lo atoa ajiu laghe aaiesoaa etana va, “Arova nau ekapa atoa am

aimuli tee inangarighi, am aue kapughu disae-polo tuungi iem, ³² me aue am kila koronna inangari, me llo koronna aue gheleiem am ruu tani nim uungu ta katoa me karika am tokatoka tale aloannaaimim.”

³³ Laghe liula me laghe uela va, “Ami tuvuimami ta Abraham, karika teva etaimami enim uungu me karika etokatoka tale aloalonnaane. Vaalua me uue va, ‘Aue am ruu tani uungu ta katoa?’”

³⁴ Iesu ghe liula me ghe uela va, “Aghaaulia ngakoronna etaimim va lo ateva enim toka gheelei voto sesa, ia tau ngai uungu ia tale voto llo sesa, karika etokatoka tale aloannaane. ³⁵ Tau ngai nongonongo anna ateva enim tokatoka tau tee vauna ateva. Natuna nonga ateva vauna ateva aue etoka teeia nau ekapa atoa. ³⁶ Arova natuna ateva egheleiem am ruu tani uungu ta katoa, aue am vira ruu tani uungu ta katoa. ³⁷ Akilakila va tuvuna am Abraham, me poli inangarighi karika elome tale urunguitaniimim, me am aloanna tani uvi emateaghi. ³⁸ Voto aghe tarala ta Tamaghi, aghaauliaa. Voto am ghe nongola ta tamaimim ateva am gheeghelei.”

Am tamaimim ateva ta Satana

³⁹ Laghe liula me laghe uela ta Iesu va, “Ami tuvuimami eteva ta Abraham.”

Me Iesu ghe uela etaira va, “Arova tuvuna am Abraham aue am ghele ghelei voto nongina Abraham ghe gheelei. ⁴⁰ Nau eteva aghaauliaa voto koronna aghe nongola ta God, am aloanna

tani uvi emateaghi. Abraham karika ghe gheeleei evalua o. ⁴¹ Am, am tani gheeleei nonginaaili tamaimim ateva.”

Me laghe uela etana va, “Vara natu ngerengere iemami? Ami kateva nonga tamaimami God ta ngetana.”

⁴² Iesu ghe uela etaira va, “Arova natuna iem God, aue am ghele aielousieinaghi, poli aghe kasula nongina etokatoka. Karika nim nan-naaghi va aghe sio mae, ia ghe sungieghila tani sio. ⁴³ Vaalua me karika am nongonongo kila inangarighi? Poli karika am rooroo tani nongo inangarighi, ⁴⁴ am tamaimim ateva ta Satana, poli am aloanna tani gheleei voto ealoanna. Ia emua arau ghe aiuuvi ematela, me karika eaauliaa righi koronna poli karika righi koronna etana. Nau eaauliaa kamena, euusila ngarau gheegheleiaane kamena. Poli ia ekamekame, o tamaira akapa ia lo atoa la kamekame. ⁴⁵ Ta poli aghaauliaa voto koronna, karika am aikaaiaa etaghi. ⁴⁶ Teva etaimim erooroo tani auliaa righi gheeleiaaghi karika masina? Arova aghauliaa koronna, vaalua me am tam aikaaiaa ta ngetaghi? ⁴⁷ Lo atoa natuna ila God, aue la nongo usilaa inangarina, me am, karika am aloanna tani nongo inangarina, poli karika va natuna am God.”

Iesu me Abraham

⁴⁸ Me aJiu etoa laghe liula me laghe uela ta Iesu va, “Inangariimami ami auliaa koronna va

8:41: Ais 63:16. **8:44:** 1 Jon 3:8. **8:46:** 2 Ko 5:21; 1 Pita 2:22. **8:47:** 1 Jon 4:6. **8:48:** Mak 3:21-22.

io aSameria io, me raroai eteva etokatoka etam, va?”

⁴⁹ Iesu ghe liula me ghe uela va, “Karika teva raroai etaghi, ta anim tautau sae ararina atea Tamaghi, me am aasiosio ararighi eteae. ⁵⁰ Me aghi karika aghanna tani ghelei ararighi eteae. Kateva nonga eanna tani tau sae ararighi eteae, me ia tau ngai ghelei niaisakei ia. ⁵¹ Aghaaulia ngakoronna etaimim va arova lo ateva enongo usilaa inangarighi, ia o taumattu ngateva karika aue etara nimate.”

⁵² Me aJiu etoa laghe uela etana va, “Ia oia ngami kilala va raroai eteva etokatoka etam, poli Abraham me mene katoa propete ngila ghe matela. O me uue va, ‘Lo atoa la nongo usilaa inangarighi karika aue la ateatea nimate.’ ⁵³ Vara io va namuu io ta tuvuimami eteva ta Abraham me mene katoa propete ngila ghe matela? Vara mene see etam?”

⁵⁴ Iesu ghe liula me ghe uela va, “Arova aghele tau sae ararighi eteae, ararighi eteae nim kapa ia. Me Tamaghi, ia o am ue va kapuimim Goto ia, etautau sae ararighi eteae. ⁵⁵ Am karika am kilakilaia. Aghi nonga akilakilaia. Arova aghele ue va karika akilakila, aue aghele kamekame nongina am tau nikamekame iem. Aghi akilakilaia, me anongonongo usilaa inangarina. ⁵⁶ Tuvuimim ateva ta Abraham ghe masimasieliila tani tara isaa oia naughu. Nau eteva ghe tarala ghe masimasieliila.”

⁵⁷ Me aJiu etoa laghe uela etana va, “Meie! Anem ninamanama karika ghe nim sae ta ghal-

imangauluae (50), me vaalua ughe tarala Abraham?”

⁵⁸ Iesu ghe uela etaira va, “Aghaaulia ngakoronna etaimim va auena Abraham ghe lutu, aghi ngaghe toka vella arau!” ⁵⁹ Me ngila ghe reirei atu tani kumua. Iesu ghe aisuliaala, me ghe kupi ghoala tale ale manga ateva.

9

Iesu ghe ghelei emasinala mata salusalu ateva

¹ Iesu ghe kasukasu elaolao, me ghe tarala taumattu ngateva ghe lutu emata salusalula. ² Kapuna disaepolo atoa laghe kolomiela va, “Tisa, vaalua me ghe mata salusalunala, poli ia kanna ssavoto, o tamana me kinna?”

³ Iesu ghe liula etaira me ghe uela va, “Karika va ia kanna ssavoto, o tamana me kinna, ta mausi aue taumattu ngatoa la tara uunguaane God etana. ⁴ Aue ita ghelei uunguaane lo ateva ghe sungieghila tani mae ghelei. Ellaa ita tani uungu, va nau eleivoo, karika teva erooro tani uungu. ⁵ Nau atokatoka oia tale kosa ateva, aghi mallanga aghi tale kosa ateva.”

⁶ Nau ghe aippooaa, me ghe kanusuila tuku kosa ateva, va ghe maramarkanala, me ghe atavainie saela tale matana alua, ⁷ me ghe uela etana va, “Kasula, me ulaa pora matam tale ateo atea kaikaina ia, ararina atea ta Siloam.”

8:58: Jon 1:1. * **8:58:** Iesu ghe ghaala ararina atea God, nongina Eksodis 3:14 eaauliaa. **9:2:** Esik 18:20; Luk 13:2, 4. **9:3:** Jon 11:4. **9:5:** Mat 5:14; Jon 8:12. **9:6:** Mak 8:23.

(Malloeana Siloam va “sunguela”.) Ghe porala matana, me ghe kiriaala, me ghe taatara.

⁸ Kapuna atoa me lo atoa laghe taataraia ta ghe toka looloo, laghe ue va, “Karika va ia okae taumattu ngateva ghe toka looloo nonga tapaa ngatamana tale ale manga ateva?” ⁹ Katoa laghe ue va, “Ia oio taumattu ngateva.”

Mene katoa laghe ue va, “Karika, arova taataraane va ia okae.”

Ia ghe uela va, “Aghi oia.” ¹⁰ Laghe kolomiela va, “Vaalua me matam ghe taatarala?”

¹¹ Ghe liula me ghe uela va, “Taumattu ngateva la kolokoloa va Iesu etana, ghe ghelei emaramarakanala tuku kosa ateva, me ghe atavainie saela ta mataghi, me ghe uela etaghi va, ‘Ulaa pora matam tale ateo atea eSiloam.’ Aghe lao sio va aghe porala mataghi, me aghe taatarala.”

¹² Laghe kolomiela va, “Eaa ia, ia ona taumattu ngateva uaulieinia?”

Ghe liula me ghe uela etaira va, “Karika anga kilala.”

¹³ Laghe laoa sio taumattu ngateva mata salusalu ia ta Paresi etoa. ¹⁴ Ia o nau eteva nau manga ia Iesu ghe ghelei emaramarakanala tuku kosa ateva, me ghe gheleila matana alua lulu ghe taatarala. ¹⁵ Paresi tee atoa laghe kolomiela va, “Vaalua utaatarala?”

Ghe uela etaira va, “Ghe atava saela kosa maramarakana ta mataghi, me aghe lao sio tani pora mataghi, me aghe taatarala.”

¹⁶ Katoa Paresi laghe ue etana va, “Taumattu ngateva oia karika va God ghe sunguela, poli etam aitaraa nau manga ateva.”

Mene katoa laghe ue va, “Vaalua sesa taumattu ngateva eroroo tani ghelei righe niaimatoonga?” Ghe ghaluela nannaaira me laghe aitiuaala.

¹⁷ Laghe mene ue ta mata salusalu eteva va, “Io, vaalua nannaam etana, ta poli ghe otila matam alua?”

Ghe uela va, “Ia propete ia.”

¹⁸ Poli aJiu etoa laghe tam aikaaiia inangarina mata salusalu eteva, va ia mata salusaluna ia, me ghe mene taatarala, laghe suula inangari ta tamana me kinna va lalu mae. ¹⁹ Angila ghe kookolomi tamana me kinna va, “Terai natu-imalue ia? Amalu ghe ue va ghe lutu emata salusalunala? Me vaalua me ghaine etaatara?”

²⁰ Tamana me kinna lalu ghe liula etaira va, “Angalu kilakilaia va natungalue ia ta ghe lutu emata salusalunala. ²¹ Vaalua me ghaine etaatara, angalu tam kilakila va see ghe otila matana alua. Am kolomia, ta namuu ia, me ia aue eauliaa etaimim.” ²² Lalu ghe aulia ngavalua o poli lalu ghe maamatauta namuu ta aJiu etoa, ta namuu ta aJiu etoa laghe ue va arova lo atoa la ue va Iesu Mesaea ia, aue la tiu vella tale ale nivelu eitaua ngateva, me karika aue la mene mae kkaua teeila. ²³ Liuna avalua o tamana me kinna lalu ghe uela va, “Am kolomia, ta namuu ia.”

²⁴ Laghe mene kolola mata salusalu eteva ghe mae sio. Me laghe uela etana va, “Utau sae God,* poli ami kilakila taumattu ngateva ona va tau ngai ghelei ssavoto ia.”

9:17: Jon 4:19. * **9:24:** Utau sae God Utara Josua 7:19.

²⁵ Ghe liula etaira va, “Arova tau ngai gheelei ssavoto ia o karika, atam kilakila. Kateva nonga voto akilakilaia va, aghi mata salusalu ieghi, me isaa oia ngataatarala.”

²⁶ Laghe mene kolomiela va, “Saa llo ghe gheleila etam, me vaalua ghe otila matam?”

²⁷ Ghe liula etaira va, “Ngaghe auliaa muela etaimim, me karika am ghe aloanna tani nongo. Vaalua me am aloanna tani mene nongo? Koti am tee, am anna va ekapuna disaepolo iem?”

²⁸ Paresi etoa laghe auliaa saasakiaala etana. Laghe uela etana va, “Io nonga kapuna disaepolo io, ami kapuna disaepolo iemami Moses. ²⁹ Ami kilakila va God ghe aippooaa teela Moses. Me ia ona taumattu ngateva, ami tam kilakila tanguenuena.”

³⁰ Taita ateva oia ghe liula etaira va, “Ngasoghi-aala inangariimim! Am ue va am tam kilakila tanguenuena, me ia oia taumattu ngateva ghe otila mataghi elua. ³¹ Ita kilakila va God etam rooroo tani nongo usilaa tau ngai gheelei ssavoto atoa, me arova lo ateva ekakkaua God me eaimuli usi tee aloannaane God, ia aue God enongo usilainia. ³² Emua arau nau kosa ateva ghe tiuaala, karika ita ghe nongo poila rigghi taumattu ghe lutu esalusalunala me matana ghe mene otila. ³³ Arova ghe tam kasula ta God, karika eroroo tani ghelei rigghi voto.”

³⁴ Me laghe liula me laghe uela etana va, “Ughe lutula tale ssavoto, me vaalua me uanna tani apasunga voto etaimami!” Me laghe tiu veluela va karika emene mae kkaua teeila.

³⁵ Iesu ghe nongola va ngila ghe tiu veluela. Nau ta ghe paeala me ghe taraiela, ghe uela etana va, “Uaikaaiia ta Natuna ateva Taumattu ngateva?”

³⁶ Me taumattu ngateva o ghe kolomila va, “Namu ngateva, auliaala etaghi va see ia, ia ona taumattu ngateva, me aue aghaikaaiia ta ngetana.”

³⁷ Iesu ghe uela etana va, “Angu ghe taraiela, me ia oia esamasama teeio.”

³⁸ Me taumattu ngateva o ghe uela va, “Vau eteva, aghaikaaiia,” me ghe suuiaala ta liue kkena Iesu me ghe kaueiniela.

³⁹ Iesu ghe uela va, “Aghe sio mae tale kosa ateva tani ghelei niaisakei ta taumattu ngatoa, me aue lo atoa mata salusaluna ila la taatara, me lo atoa la taatara la mata salusaluna.”

⁴⁰ Katoa Paresi laghe tokatoka me laghe nongola llo Iesu ghe auliaala, me laghe kolomiela va, “O ami tee mata salusalu iemami?”

⁴¹ Iesu ghe liula me ghe uela va, “Arova mataimim salusaluna, karika aue ghele righi kaluimim ssavoto, me poli am ue va, ‘Ami taatara,’ liuna avalua o me kaluimim ssavoto, ie etokatoka etaimim.”

10

Iesu masi tau ngai toi sipsipi ia

¹ Iesu ghe mene uela va, “Aghaaulia ngakoronna etaimim va lo ateva taumattu, karika ekupikupi sso tale atamani valavala sipsipi eteae, ta etattakole tale valavala atee, tau niainao

ia, me aisari katoa ghinnaniira ia. ² Lo ateva taumattu ekupikupi sso tale atamana atea, ia tau ngai toi sipsipi ia. ³ Tau ngai toi atamana atea etaatara kila tau ngai toi sipsipi eteva, me eotioti atamana atea, me tau ngai toi sipsipi eteva ekupikupi sso, me sipsipi etoa la nongonongo kila lingi ngalona ateva. Ekolokoloa arariira kiena sipsipi etoa, me ekuukupieinila ghoa eleka. ⁴ Nau eteva ekuukupia ngakapa ghoa kiena sipsipi, me emuemueinila, me kiena sipsipi etoa la ghaaimuli teeia, poli la nongonongo kila lingi ngalona ateva. ⁵ Karika la rooroo tani usi mene teva ppae taumattu. Me aue la ghele ilou vuli teeia, poli karika la nongonongo kila lingi ngalona ateva.” ⁶ Iesu ghe auliaala ia o kiukiu niaimatoongana atea, me nannaaira karika ghe masalike teela voto ghe auliaala etaira.

⁷ Liuna avalua o me Iesu ghe mene uela etaira va, “Aghaulia ngakoronna etaimim va aghi atamani sipsipi etoa ieghi. ⁸ Lo atoa laghe mueue mae akasina sio etaghi, tau niainao ila me aisari ghinna ila, me sipsipi etoa karika laghe nongo kilailala. ⁹ Aghi atamana ieghi. Lo ateva ekupikupi sso etaghi aue esaanga. Aue esso me eghoa, me aue eghaa masi inana. ¹⁰ Tau niainao ateva emaemae tani ainao, me tani aiuvvii emate, me tani tturuu. Me aghi aghe mae sio va la ghaa maulue, me maamauluaaira epasu tale masi voto. ¹¹ Aghi masi tau ngai toi sipsipi ieghi. Masi aitoi sipsipi eteva, etautau maamauluaane tani sausi kiena sipsipi etoa. ¹² Polipolina ateva

10:8: Jer 23:1-2; Esik 34:2-3.

10:11: Sams 23:1; Aotu 7:17.

10:12: Apos 20:29.

taumattu, nau eteva sesa paua ngetapaa tuvui eteva emaemae tani nama sipsipi etoa, aue eilou vuli sipsipi etoa, poli karika va tau ngai toi sipsipi ia, me karika va kiena tuungi ila. Me paua ateva aue ghele namaila me ghele ameti reerekatainila. ¹³ Ia o taumattu ngateva eilou vuli sipsipi etoa poli enim uungu tani ghaa viliki veu, me karika nannaane tani aitaraa sipsipi.

¹⁴ “Aghi masi aitoi sipsipi ieghi. Akilakila kiegghi sipsipi, me ila la kilakilaiegghi, ¹⁵ nongina Tamaghi ekilakilaiegghi, me aghi akilakila Tamaghi, me atautau maamauluaaghi tani sausi kiegghi sipsipi etoa. ¹⁶ Mene katoa tana kiegghi sipsipi, karika ila elome tale ia oia valavala atea. Aue atani ghaaila, me la mae kupi sso, me ila tee aue la nongo lingi ngalorghu eteva, me aue ekateva nonga ila, me ekateva nonga tau ngai toira. ¹⁷ Tamaghi eailousieinaghi, poli aue atau velu maamauluaaghi, me auena amene ghaa. ¹⁸ Karika teva erooro tani ghaa velu maamauluaaghi. Aghi atautau velu maamauluaaghi, me aghi nonga matuutuliena aghi tani tau velu maamauluaaghi me matuutuliena aghi tani mene ghaa. Tamaghi ghe auliaa tau mae isaa oia inangari va aghelei.”

¹⁹ Isaa o inangarina ghe gheleila me ajiu etoa ghe ghalueilala. ²⁰ Oroil ila taumattu ngatoa laghe ue va, “Raroai eteva etokatoka etana, me veeveena ia. Vaalua me am anna tani nongo inangarina?”

10:15: Mat 11:27; 1 Jon 3:16. **10:16:** Ais 56:8; Esik 34:23.

10:17: Plp 2:8-9.

²¹ Me katoa laghe ue va, “Lo ateva raroai eteva etokatoka etana karika erooroo tani auliaa isaa o voto. Raroai eteva karika erooroo tani oti mataira salusaluna atoa.”

Ajiu etoa karika laghe aaiesoaa ta Iesu

²² Nau eteva tani nnaa lao nau laghe tau saela ale manga ateva ghe rekatala. Ia o nivelu eitaua ngateae ghe lutulututu tale nau kkaili eJerusalem, ²³ me Iesu eleka tale ale manga ateva ghe kasukasu tale varanda ngateva laghe asease Solomon etana. ²⁴ Me ajiu etoa laghe mae sio tani tingina talieinia me ngila ghe ue etana va, “Lovisaa uauliaa kiemami? Ange matemate toitoiaaimami. Arova io Mesaea ngateva, uaulia ngamasina etaimami.”

²⁵ Iesu ghe liula me ghe uela etaira va, “Aghaauliaa etaimim, me karika am aaiesoaa. Niuungu aghe gheelei tale ararina atea Tamaghi eaauliaa va aghi see ieghi. ²⁶ Am tam aaiesoaa poli karika va kieghe sipsipi iem. ²⁷ Kieghe etoa sipsipi la non-gonongo kila lingi ngaloghu eteva. Akilakilaila me la ghaaimuli teeieghi. ²⁸ Atautaula maulue ateva etokatoka nau ekapa atoa, me karika aue la mate. Karika teva erooroo tani ghaa vella ta nimaghi. ²⁹ Tamaghi, ghe taula mae sio etaghi, enaanamuu vulu isaa akapaaili taumattu, me karika teva erooroo tani ghaa vella ta nimane Tamaghi. ³⁰ Aghi me Tamaghi kateva nonga iengalua.”

³¹ Me ajiu etoa ngila ghe mene reirei atu tani kumua. ³² Me Iesu ghe uela etaira va, “Aghe

apasungala oroiannaaili masi niuungu kanna Tamaghi. Am anna tani kumueghi tale mausi sa ateva tale isaa o niuungu?”

³³ Ajiu etoa laghe liula me laghe uela va, “Karika ami anna tani kumuo poli isaa o voto, ta poli uaauliaa saasakiaa tee God, poli nim taumattu io, me uue va io God.”

³⁴ Me Iesu ghe liula me ghe uela etaira va, “Karika am ghe ritila tale uneimim inangari ni-paopao, eue va, ‘Aghe uela va am goto iem?’

³⁵ Emua arau God ghe ppooaala inangarina ta taumattu ngatoa me ghe uela va goto ila. Inangarina God tale Uru ngai Manga ateva karika eaikolikoliaa. ³⁶ Me aghi, Tamaghi ghe aman-gaieghila me ghe sungieghila tani sio tale kosa ateva oia. Liuna avalua o me aue va Natuna ieghi God. Vaalua me am ue va aghaauliaa saasakiaa ta God? ³⁷ Am rau mene aiesoaa etaghi arova atam gheeleei uunguaane Tamaghi. ³⁸ Arova am tam aiesoaa etaghi, am aiesoaa tale niuungu agheeleei, poli agheeleei uunguaane Tamaghi, me aue am kila va Tamaghi etaghi me aghi ta Tamaghi.” ³⁹ Laghe mene anna tani kunea, me karika laghe roola.

⁴⁰ Me Iesu ghe mene oghi lao sio, me ghe lau longotila eJodan, me ghe lao sio tale voto ateva Jon ghe aasuu taumattu etana, me ghe tokala tale ia o voto ateva. ⁴¹ Me oroieili taumattu ghe mae sio etana. Laghe ue va, “Koronna va Jon ghe tam gheleila teva niaimatoonga, me voto ghe auliaala tale ia oia taumattu ngateva koronna

10:33: Lev 24:16. **10:34:** Sams 82:6. **10:38:** Jon 14:10-11.

10:40: Jon 1:28.

akapa.” ⁴² Tale ia o voto ateva oroi taumattu ghe aiesoaala ta Iesu.

11

Lasarus ghe matela

¹ Kateva taumattu, Lasarus etana, ghe iisiki. Ghe tokatoka eBetani, tanganueirarua Meri me tuena ta Mata. ² Meri ia o vause ateva ghe kaola voto masi ngusungusuaane ta kkena Vau eteva, me ghe ulula tale uu nguruna, ia o Meri kapuna taita ateva oia ta Lasarus ghe iisiki. ³ Liuna avalua o me kapuna vause alua lalu ghe suula inangari ta Iesu tani auliaa kiena va, “Vau eteva, unongo, masi kapum ateva eiisiki.”

⁴ Nau eteva Iesu ghe nongola, ghe uela va, “Ia okae isiki eteva karika aue eruu tale nimate. Enim lutula tani apasunga sarasarakani-aane God, me la tau tee sae ararina atea Natuna ateva God.” ⁵ Iesu ghe aielousiangaili Mata me nengane ta Meri me Lasarus. ⁶ Liuna avalua o, nau eteva Iesu ghe ghaala inangari va Lasarus eiisiki, ghe mene tokala ghalue nau nongina ghe tokatoka arau.

⁷ Vara me ghe uela ta kapuna disaepolo atoa va, “Ita kasu me ita mene sae eJudia.”

⁸ Me kapuna disaepolo atoa laghe uela etana va, “Tisa, vaalua me umene anna tani sae eJudia, ajiu etoa okae ghalavoo nonga laghe anna tani kumu emateo tale atu?”

⁹ Iesu ghe uela etaira va, “Karika am kilakila va kasangaulu ghalua (12) aoa ta kateva nau? Arova

lo ateva ekasu ellaa, karika aue etaghueinia, poli etaatara tale mallanga ateva tale kosa ateva.

¹⁰ Me arova lo ateva taumattu ekasu eleivoo, aue etaghueinia, poli karika etaatara teva mallanga.”

¹¹ Vara ghe ruula tani auliaa llo me ghe mene uela etaira va, “Kapuita ateva ta Lasarus enim sio aseasekanua, me anga laa siosio oia tani angunia.”

¹² Me disaepolo atoa laghe uela etana va, “Vau eteva, arova enim sio aseasekanua, aue emasina.” ¹³ Iesu ghe auliaa va ang ghe matela, me ila laghe annaa va ghe auliaa niasekanue atea ta ghainoana etana.

¹⁴ Me Iesu ghe vira mene aulia ngamasinala va, “Lasarus ang ghe matela. ¹⁵ Nau eteva aghannainam anim masimasi va karika aghe toka teeila, poli isaa o voto aue egheleiem am aiesoaa. Ita kasu, me ita sio taraia.”

¹⁶ Vara me Tomasi, kateae ararina laghe kolokoloa va Palue ia, ghe uela ta disaepolo akapa atoa va, “Elauo! Ita akapa ita usia, me ita laa mate teeia.”

Iesu etottotu taumattu matena me etautaula maulue

¹⁷ Nau eteva Iesu ghe laa rekata sio eBetani, ghe nongola va ang ghe asola ghaata nau tale lienga niaikkaia. ¹⁸ Betani kalakalangina ia eJerusalem, maamasuaane erooro nim kotolu nonga kilomita.

¹⁹ Oroi aJiu etoa laghe mae sio tani aippooaa me toka tee Mata me Meri tani aale amate, poli kapuirarua taita ateva ghe matela.

²⁰ Nau eteva Mata ghe nongola va Iesu ang ghe

rekatala, ghe lao sio tani soua, me Meri ghe tokala elo ale.

²¹ Me Mata ghe uela ta Iesu va, “Vau eteva, arova ughe tokatoka oia, kapughu taita ateva karika aue ghe mate. ²² Me ia oia akilakila va arova ughele kolomi righi voto ta God, aue ghele tau aatu.”

²³ Iesu ghe uela etana va, “Kapum taita ateva aue emene sakesake.”

²⁴ Mata ghe uela etana va, “Akilakila va aue etotu tale nau taumattu ngatoa aue la totu tale liu, tale airuuruu tale nau.”

²⁵ Iesu ghe uela etana va, “Aghi atottotu taumattu matena, me atautau lao maulue. Lo ateva eaiesoaa etaghi, arova emate, aue emene sakesake. ²⁶ Lo ateva etokatoka me maulue ia, arova eaikaaiiaa etaghi, karika aue emate. Uaaiesoaa tale isaa oia inangari?”

²⁷ Mata ghe uela ta Iesu va, “Ue, Vau eteva. Aghaaiesoaa va io Natuna io God, me io Mesaea io, ia o laghe uela va aue emae.”

Iesu ghe alousiusi teela Lasarus me ghe ngalaiela

²⁸ Mata ghe ruula tani ppooaa isaa o inangari me ghe lao sio tani tara Meri, me ghe aulia ngainaola etana va, “Tisa ange rekatala, me eanna tani taraio.” ²⁹ Nau eteva Meri ghe nongola, arovaeaata ta ghe tinginala, me ghe lao sio tani tara Iesu. ³⁰ Iesu karika ie ghe mae rekata. Ghe aaitoka see tale voto ateva Mata ghe lao sio tani soua etana. ³¹ Ajiu etoa laghe tokatoka tee Meri elo ale tani alousiusi eitauaa teeia. Vara me

laghe taraiela ta ghe tinginala, me ghe ailuiluila tani kupi ghoa. Laghe usiela, poli laghe annaa va ang ghe laolao tani ngala nongina laghe alokoila taumattu ngateva matena ia.

³² Nau eteva Meri ghe laa rekata sio nongina Iesu ghe tiitingina, ghe taraiela, me ghe suuiaala ta liue kkena, me ghe uela va, “Vau eteva, arova ughe tokatoka oia, kapughu taita ateva karika aue ghe mate.”

³³ Iesu ghe tarala Meri me aJiu etoa laghe ngangngala me ghe sessaiela, me ie tee ang ghe anna tani ngala. ³⁴ Me ghe uela va, “Eaa am ghe alokoiela?”

Me laghe uela etana va, “Vau eteva, mae sio me ulaa tara.”

³⁵ Me Iesu ghe ngalala.

³⁶ AJiu etoa laghe ue va, “Am tarala, Iesu eailousiangaili Lasarus.”

³⁷ Me katoa laghe ue va, “Ghe ghelei emasinala mata salusaluna ateva, me vaalua me karika ghe roola va ghe sausi Lasarus va karika ghe mene mate?”

Iesu ghe totula Lasarus tale nimate

³⁸ Iesu ghe mene sessaiela nau eteva ghe kasukasu elaolao nongina laghe alokoila Lasarus. Tale voto ateva liengani niaikkaia ia me laghe atoka rungaala atu eteva etana. ³⁹ Iesu ghe uela va, “Am ghaa vella atu eteva.”

Me Mata, kapuna vause ia tau raua, ghe uela va, “Vau eteva, aiaaghaatane ateva oia nau ang ghe asola tale liu. Nei mauuna ateva ang ghe tiuaala.”

⁴⁰ Me Iesu ghe uela etana va, “Auela va saa etam? Auela va arova uaaiesoaa, ghaine utara sarasarakaniaane God.”

⁴¹ Vara me laghe ghaa vella atu eteva. Me Iesu ghe taatara saela epona me ghe uela va, “Tamaghi, akaakaili emasinaaili ta ughe nongola kalughu nikokkolomi. ⁴² Me akilakila va nau ekapa atoa unongonongoaghi, me poli mausi taumattu toko la tiitingina, liuna avalua o me ngamene aauliaa isaa oia inangari me aue la ghaiesoaa va io ughe sungieghila tani sio.”

⁴³ Nau eteva ghe ruula tani auliaa llo, me ghe kolokolo anamungailiila me ghe uela va, “Lasarus, kupi ghoa mae!” ⁴⁴ Me ia o taumattu ngateva ghe matela ghe kupi ghoa mae. Ni-mane me kkena sumsum tale kalio la sumsumaa matena atoa, me matane sumsum tale mene tuku kateva kalio.

Iesu ghe uela va, “Am pulaka vella tapiri kalio, me am tau velua me ekasu.”

Namu ngatoa laghe tingina aitauaala tani uvi emate Iesu

(Mat 26:1-5; Mak 14:1-2; Luk 22:1-2)

⁴⁵ Oroj ila ajiu etoa laghe mae sio tani alousiusi tee Meri, laghe tarala ia o voto ateva Iesu ghe gheleiela, me laghe aiesoala etana. ⁴⁶ Me katoa etaira laghe lao sio tani tara Paresi etoa tani auliaa etaira sa ateva Iesu ghe gheleiela. ⁴⁷ Namu ngatoa ta pristi me Paresi etoa laghe lao sio tani kolo kansolo atoa.

Me laghe velu eitauaala me laghe uela va, “Sa ateva ita gheleia, poli taumattu ngateva oia ange

gheelei oroi niaimatoonga? ⁴⁸ Arova ita tau velua, me ita tam ghelei rungania, taumattu ngakapa atoa aue la ghaikaaiaa etana, me aue aRom atoa la mae, me la uvi tuuturungita, me la ghaa velu ale manga ateva.”

⁴⁹ Kateva taumattu elome etaira, ararina atea ta Kaeapas, ia namuu ia ta pristi etoa tale ia o ninamanama atea, ghe uela va, “Am oia, karika am kilakila righi voto! ⁵⁰ Am tee, karika am kilakila va emaamasina arova kateva nonga taumattu ghele mate tani ghaa liuira akapa taumattu ngatoa, me karika masina arova taumattu ngakapa ghele mate.”

⁵¹ Karika Kaeapas ghe nim aauliaa isaa o inangari tale aloannaane, poli ia namuu ia ta pristi etoa tale ia o ninamanama atea, me ghe aulia ngamuemua alokoila inangari o va Iesu aue emate tani sausi taumattu ngakapa atoa.

⁵² Karika va aue emate ta ajiu nonga atoa, ta mene katoa tani natuna God la tokatoka see, aue egheleila la velu eitaaua me ekateva nonga ila.

⁵³ Ghe tiuaala tale ia o nau eteva, namu ngatoa laghe tiuaala tani aippooa tee salana vaalua tani uvi ematea.

⁵⁴ Poli isaa o voto me Iesu ghe ruula tani kasu ta mata ngoroi etoa elome ta ajiu etoa. Ghe ssola tani toka tau tale masaliki etea eEpraim, kalakalangina tale voto ateva karika righi taumattu ta ngetana, ia me kapuna disaepolo atoa.

⁵⁵ Pasova ngateva ang ghe aakalakalaa. Oroieili taumattu nge Jiu etoa la tokatoka amasau eJerusalem laghe tiuaala tani rekata eJerusalem

tani ghelei eraarangisanaila me auena Pasova ngateva ghe tiuaa. ⁵⁶ Laghe paepae Iesu me laghe ssola kona ale manga ateva, me laghe tiuaala tani aikolomieinila. Laghe ue va, “Am annaa va aue emae tale ia oia nivelu eitaua ngateae?” ⁵⁷ Namuu ta pristi etoa me Paresi etoa laghe uela ta taumattu ngatoa va, arova lo ateva etara Iesu, elaa ghaulienia etaira. Ia o salana atikirighi laghe annaa va aue la kune Iesu ta ngetana.

12

Meri ghe kaola voto ateva masi ngusungusuaane ta kkena Iesu eBetani
(*Mat 26:6-13; Mak 14:3-9*)

¹ Kasi ghaonomo (6) nau ghe tokatoka me ghe laa ghaa nau Pasova, Iesu ghe mene siola eBetani, tanganue Lasarus, ia o Iesu ghe totuela tale nimate. ² Laghe gheleila ninamanama atea tani amasimasi Iesu. Mata ghe aikoita see inana, me Lasarus ghe tokatoka tee taumattu ngatoa laghe mae sio tani namanama tee Iesu. ³ Meri ghe ghaala botolo ateva ghe kaakaai voto masi ngusungusuaane laghe gheleila nonga tale oane natu ai erighi la aseasea va nadi ia me aipolina namungaili, me ghe kaoala ta kkena Iesu, me ghe uluulu kekena tale uu nguruna, me masi neina ateva ghe rooaala ale ateva tani aao.

⁴ Me kateva kapuna disaepolo, Jiudas Iskariot etana, ia aue etau lao Iesu ta tau ngai ssateena atoa, ghe uela va, ⁵ “Vaalua me karika am rooro tani tauela va la poli ia okae voto ateva masi

ngusungusuaane ta kotolu ai (300) silva koen,* me am ghele taula ta lo atoa karika righi peiira?”

⁶ Jiudas ghe aauliaa isaa o inangari karika va poli ghe annaa llo taumattu karika righi peiira, ghe auliaa poli ia tau niainao ia, me ia ghe posoposo aikaai viliki veu eteva, me kasina nau ghe aainao etana.

⁷ Iesu ghe liula me ghe uela etana va, “Tau veluela, poli eaatoka ia oia voto ateva masi neina, me aue elaa ghaa nau eteva aue amate, me la laa kaieinaghi. ⁸ Lo atoa karika righi peiira, la tokatoka teeiem nau ekapa atoa, me aghi, karika aue atoka teeiem nau ekapa atoa.”

Namuu ta pristi etoa laghe aailoe tani uvi emate Lasarus

⁹ Oroieili ajiu etoa laghe kilala va Iesu eBetani. Liuna avalua o me laghe lao sio karika mausi Iesu nonga va laghe lao sio. Laghe lao tee sio poli laghe aloanna tani tara tee Lasarus, ia o Iesu ghe totuela tale nimate. ¹⁰ Liuna avalua o me namuu ta pristi etoa laghe aailoe va la uvi emate tee Lasarus, ¹¹ ta mausi Lasarus me oroieili ajiu etoa ngeila ghe liuliu viliira ta pristi etoa, me ngeila ghe arikaaiaa ta Iesu.

Iesu ghe kupi ssola eJerusalem nonginaaili kingi eteva

(Mat 21:1-11; Mak 11:1-11; Luk 19:28-40)

¹² Vara mene kateva nau, me oroieili taumattu laghe saela eJerusalem tale Pasova ngateva, me laghe nongo teela va Iesu aue emae tee tale ia o

* **12:5:** silva koen Silva koen ativilau (denarius) kateva nau aipolina. **12:8:** Diut 15:11. **12:11:** Jon 11:45.

nivelu eitaua ngateae. ¹³ Liuna avalua o me laghe ghaala uru ootou, me laghe lao sio tani sou Iesu tapaa salana. Laghe aaore me laghe ue va, “Ita tau sae ararina ateae God! God aue eghelei masi voto ta ia oia taumattu ngateva ghe mae sio tale ararina ateae! Ia kingi ia ta alsraeli etoa!” ¹⁴ Iesu ghe ghaala donki eteva, me ghe laa sae toka etana, nongina inangari laghe pitila tale Uru ngai Manga ateva va,

¹⁵ “Natuna aliki vause ateva Saeon, urau mene matautu.

Am tara kapuimim kingi eteva emaemae eiilou tale natu donki eteva.”

¹⁶ Isaa o nau kapuna disaepolo atoa karika laghe kilakila malloeana isaa o voto, me nau eteva God ghe vira mene tau saela ararina ateae Iesu, me laghe vira mene nnaala voto Uru ngai Manga ateva ghe auliaala, me vaalua me taumattu ngatoa laghe gheleila isaa o voto ta nge-tana.

¹⁷ Lo atoa taumattu laghe tarala Iesu ghe kolola Lasarus tani kupi ghoa tale lienga niaikkaia ngateae, laghe aauliaa isaa o voto laghe tarala.

¹⁸ Taumattu ngatoa laghe nongola ia o niaima-toongana ngateva ghe gheleila, liuna avalua o me laghe ghoala tani soua tapaa salana. ¹⁹ Paresi etoa laghe tarala isaa o voto me laghe ue va, “Tarala! Llo ita anna tani ghelei karika ita rooroo, poli taumattu ngakapa tale kosa ateva ngila ususia.”

Katoa taumattu nge Grik laghe anna tani tara Iesu

12:13: Sams 118:25-26; Jon 1:49. **12:15:** Sek 9:9. **12:16:** Jon 2:22.

²⁰ Katoa taumattu nge Grik laghe sae teela eJerusalem tani kkaua ta nau nivelu eitaua ngateae. ²¹ Laghe lao sio tani tara Pilip aBetsaida ia eGalilii, me laghe kolomiela va, “Namu ngateva, ami aloanna tani sama tee Iesu.” ²² Pilip ghe lao sio tani auliaa ta Andru, me lalu ghe lao sio tani tara Iesu, me lalu ghe auliaala etana.

²³ Iesu ghe liula me ghe uela va, “Ange ghaala nauna God tani tau sae ararina atea Natuna ateva Taumattu ngateva. ²⁴ Aghaaulia ngakoronna etaimim va, arova la tam pasa katu uiti eteva tale kosa ateva va emate, aue nim kateva nonga aue etoka. Me arova emate, aue eapinosa oroianaaili uit. ²⁵ Lo ateva eaaielousiaa maamauluaane, aue eraua. Me lo ateva etam aloanna maamauluaane tale kosa ateva oia, egheelei tani ghaa maulue ateva etokatoka liu ia. ²⁶ Lo ateva taumattu esaasausieghi, eaaimuli teeieghi me voto ateva atokatoka etana, ie tee aue etoka aitauaa teeieghi etana. Lo ateva taumattu esaasausieghi, Tamaghi etautau sae ararina atea.

Aue la avukala sae Natuna ateva Taumattu ngateva

²⁷ “Ia oia voto maateaili ange lutulutu tale maamauluaaghi, me nganannangaili, me karika akilakila sa ateva atani aulieinia. Koti aue va, ‘Tamaghi, ughaa velu isaa o llo voto maamaatana.’ Karika! Ta poli isaa o voto maamaatana me aghe sio mae va elutu etaghi. ²⁸ Tamaghi, utau sae ararim atea!”

12:23: Jon 13:31-32; 17:1. **12:24:** 1 Ko 15:36. **12:25:** Mat 16:25. **12:27:** Sams 6:3; 42:5; Mat 26:38.

Vara Iesu ghe aauliaa isaa o inangari me lingi ngalo ateva ghe kasula epona liu ghe uela va, “Ngaghe tau saela ararighi eteae me aue amene ghelei.” ²⁹ Taumattu ghe tiitingina teeia laghe nongola, me katoa laghe uela va palapalanga ateva, me katoa laghe ue va, “Ensolo ateva ghe sama teeiela.”

³⁰ Me Iesu ghe uela etaira va, “Ia o lingi ngalo ateva eppooaala inangari tani sausiem, karika va esaasausieghi. ³¹ Taumattu tale kosa ateva oia, God ange tiitiuaa tani ghelei niaisakei ta ngetaira. Me vau tapaa kosa ateva oia, God aue esau velue sio. ³² Me aghi, nau la ghavukalaieghi sae tale kosa ateva oia, aue aghelei taumattu ngakapa atoa la mae etaghi.” ³³ Iesu ghe aauliaala inangari o tani auliaa vaalua aue emate.

³⁴ Me taumattu ngatoa laghe uela ta Iesu va, “Inangari nipaopao eue va Mesaea ngateva aue etoka nau ekapa atoa. Vaalua me uue va aue la avukala sae Natuna ateva Taumattu ngateva? See ia Natuna ateva Taumattu ngateva?”

³⁵ Iesu ghe liula me ghe uela va, “Nauna mallanga ateva tani toka teeiem karika aluse. Liuna avalua o me nau etokatoka teeiem am kasu teeia, poli saurrom ateva erau akouem. Poli lo ateva ekasukasu tale saurrom etam kilakila va eaa elaolao. ³⁶ Am aikaaiaa tale mallanga ateva nau etokatoka teeiem, me aue natuna am mallanga ateva.” Nau eteva Iesu ghe ruula tani ppoaaa isaa o inangari, ghe kasu vulilala me ghe lao sio tani aisulia.

12:32: Jon 3:14. **12:33:** Jon 19:6. **12:34:** Sams 110:4; Ais 9:7; Den 7:14. **12:35:** Jon 8:12. **12:36:** Ips 5:8.

Taumattu ngatoa laghe tam anna tani aikaaiaa ta Iesu

³⁷ Ghe gheleila oroiannaaili niaimatoonga elome ta mata ngoroi etoa, me karika laghe aikaaiaa ta ngetana. ³⁸ Isaa o voto ghe lutula tani ghelei ekoronna inangarina Aisaea propete ia ghe uela va,

“Vau eteva, karika teva ghe aikaaiaa inangari-imami,
me karika teva ang ghe tarala sarasarakani-aam.”

³⁹ Taumattu ngatoa karika la rooroo tani aiesoaa ta Iesu, nongina Aisaea ghe mene uela va,

⁴⁰ “Vau ngepona ateva ghe ghelei emata salusaluna ilala
me urunguitaniira korokoronganaaili
poli la rau taatara ta mataira
me la kila tale urunguitaniira
me la mae etaghi me agheleila va la mene masina.”

⁴¹ Aisaea ghe tarala sarasarakaniaane Iesu, liuna avalua o me ghe auliaala isaa o voto ta ngetana.

⁴² Me oroi ila kapuira namu ngatoa laghe aikaaiaa ta Iesu, me karika laghe aaotu, poli Paresi etoa laghe uela va lo ateva eaikaaiaa ta Iesu, aue la tiu velua tale ale nivelu eitaua ngateva, ⁴³ poli laghe annaaili va taumattu earueinila, me karika va God.

Iesu ghe mae sio tani asaangi kosa ateva

⁴⁴ Iesu ghe sama anamungailiila me ghe uela va, “Lo ateva eaaikaaiaa etaghi, eaikaaiaa tee ta lo

ateva ghe sungieghila. ⁴⁵ Me lo ateva etaraieghi, etaatara tee lo ateva ghe sungieghila. ⁴⁶ Aghi aghe mae sio tale kosa ateva oia arova mallanga ateva va lo ateva eaaiesoaa etaghi, karika aue etoka tale saurrom.

⁴⁷ “Arova lo ateva enongo inangarighi me etam aimuli tee, karika aue agheleia va eaisakei, poli karika aghe mae sio tani ghelei niaisakei tale taumattu tale kosa ateva oia, ta aghe mae sio tani asaangila. ⁴⁸ Lo ateva etam annaieghi, me erati inangarighi, aue isaa o inangari aue egheleia eaisakei nau airuuruu tale kosa ateva. ⁴⁹ Karika aghaauliaa righi voto tale nim nannaaghi. Tamaghi ghe sungieghila ghe auliaala sa ateva tani aulieinia me vaalua tani auliaa. ⁵⁰ Akilakila va llo ghe auliaala aue etau mae maulue ateva tokatoka liu ia. Liuna avalua o me atani auliaa voto Tamaghi ghe auliaa tau mae sio.”

13

Iesu ghe porala kkeira kapuna disaepolo atoa

¹ Nau Pasova ngateva karika ghe mae, me Iesu ang ghe kilala va nauna ange aakalakalaa tani kasu vuli kosa ateva, me emene sae ta Tamane. Ghe aielousiangaili kapuna atoa tale kosa ateva oia. Aielousiaane etaira ghe laa ghaa sio nau ghe mate vululala.

² Nau laghe namanama ta pai ngelo alai, Satana ang ghe atoka ssola ninanna ngateva ta Jiudas, natuna ia Saemon Iskariot, tani laoaa Iesu ta tau ngai ssateena atoa. ³ Iesu ghe kilakila va

12:45: Jon 14:9. **12:47:** Jon 3:17. **13:2:** Luk 22:3; Jon 13:27. **13:3:** Jon 3:35; 16:28.

God ghe tau ekapala voto ta nimane, me ia ghe kasula ta God, me aue emene sae ta God. ⁴ Liuna avalua o me Iesu ghe tingina saela nongina laghe namanama, me ghe ghaa vella unna aiaasae ngeleka ateva, me ghe ainavitaala taolo ateva. ⁵ Ghe kao kaaila manu tale aikaai manu etivilau, me ghe tiuaala tani pora kkeira disaepolo atoa, me ghe uluulu tale taolo ateva ghe ainavitainia etana.

⁶ Ghe rekatala ta Saemon Pita, me Pita ghe uela etana va, “Vau eteva, uaanna tani pora kkeghi?”

⁷ Me Iesu ghe liula me ghe uela etana va, “Voto agheelei, karika aue ukila ghaine, auena uvira mene kila.”

⁸ Me Pita ghe uela etana va, “Karikaaili umene pora kkeghi!”

Me Iesu ghe uela va, “Arova atam pora kkem, karika urooroo tani toka teeieghi.”

⁹ Saemon Pita ghe uela etana va, “Vau eteva, karika umene pora nonga kkeghi ta upora tee nimaghi me urughu eteva!”

¹⁰ Me Iesu ghe uela va, “Lo ateva ang ghe usuula karika erooroo tani mene suusuu, ta enim pora nonga kkena, me aue eraarangisana. Am raarangisana am, karika va am akapa.” ¹¹ Poli Iesu ghe kilakila va see aue etaue lao ta tau ngai ssateena atoa, liuna avalua o me ghe uela va, “Karika va am akapa raarangisana am.”

¹² Nau eteva ghe ruula tani pora kkeira, me ghe mene asaela unna aiaasae ngeleka ateva, me ghe toka siola nongina aillai inana ateva, me ghe uela etaira va, “Ngam tara kilala voto

ngagheleila? ¹³ Am ue etaghi va kapuimim tisa ieghi me Vauimmi ieghi. Isaa o voto am asease etaghi masinaaili, ta koronna. ¹⁴ Arova aghi, vauimmi ieghi me tisa ieghi, me ngaporala kkeimim, am tee am pora kkeira mene katoa etaimim. ¹⁵ Ngaghaapasunga tau aatu voto am ghelei, am ghelei nongina ngagheleila. ¹⁶ Aghaaulia ngakoronna etaimim va tau ngai nongonongo anna ateva karika namuu ia ta vauna ateva, me tau ngai kasuaa inangari eteva karika tee enaanamuu ta lo ateva esungisungia. ¹⁷ Arova am kila isaa o voto me am ghelei, aue emasinaaili etaimim.

¹⁸ “Karika va aghaauliaa inangari oia etaimim akapa, ta poli akilakila lo atoa aghe suitoon-gainiemla, me llo Uru ngai Manga ateva ghe auliaala aue ekoronna. Ghe uela va, ‘Lo ateva enamanama teeieghi aue essa teeieghi.’

¹⁹ “Aghaaulia ngamuemue aalokoi llo oia, me nau aue elutu aue am aiesoaa etaghi va aghi ia o taumattu ngateva. ²⁰ Aghaaulia ngakoronna etaimim va lo ateva eghaaghaa lo ateva aghe sungiela, eghaaghaaieghi, me lo ateva eghaaghaaieghi, eghaaghaa lo ateva ghe sungieghila.”

Iesu ghe auliaala voto aue elutu etana

(Mat 26:20-25; Mak 14:17-21; Luk 22:21-23)

²¹ Nau eteva Iesu ghe ruula tani auliaa isaa o inangari, nannaane ghe maatela me ghe siuailila

13:14: Mat 20:28; Luk 22:27. **13:15:** Plp 2:5; Kol 3:13; 1 Pita 2:21. **13:16:** Mat 10:24. **13:18:** Sams 41:9. **13:19:** Jon 14:29; 16:4. **13:20:** Mat 10:40.

eeu, me ghe uela va, “Aghaaulia ngakoronna etaimim va kateva etaimim aue etaueghi lao ta nimaira tau ngai ssateeghi etoa.”

²² Aloira disaepolo atoa ghe kaakapa va ghe auliaa tee see, liuna avalua o me laghe aitaria atokala. ²³ Me lo ateva disaepolo Iesu ghe ailousiangailia ghe tokatoka akalakalanginaa ili ta Iesu. ²⁴ Saemon Pita ghe matamatai elao va ghe kolomi Iesu va see aue ghe ghelei isaa o voto ghe auliaa.

²⁵ Ia o disaepolo ateva ghe valaa lao sio ta Iesu me ghe kolomiela va, “Vau eteva, see aue eghelei isaa o voto?”

²⁶ Iesu ghe liula me ghe uela va, “Lo ateva aue aghasuu verete me ataula etana.” Me ghe asuula verete me ghe taula ta Jiudas, natuna ia Saemon Iskariot. ²⁷ Jiudas ghe ghaala isaa o inana me Satana ghe valaiela. Me Iesu ghe uela etana va, “Voto uanna tani ghelei, ughelei parasi.” ²⁸ Lo atoa laghe tokatoka tale ia o ninamanama atea laghe tam kilala malloeanina inangari Iesu ghe auliaa etana. ²⁹ Katoa laghe annaa va poli Jiudas ghe posoposo uneira viliki veu, o Iesu ghe sungisungia tani laa poli righi voto eaimonomosiaa tale nivelu eitaua ngateva, o tani laa tau righi voto ta lo atoa karika peiira. ³⁰ Jiudas ghe ghaala tuku verete ateva me ghe kupi ghoala. Ang ghe voola.

Iesu ghe taula ouna tana inangari niloeloe

³¹ Vara Jiudas ghe kasula me Iesu ghe uela va, “Ia oia Natuna ateva Taumattu ngateva ararina

ateae ange saela epona, me God tee ararina ateae ange saela epona tale Natuna ateva Taumattu ngateva. ³² Arova ararina ateae God esae epona tale Natuna ateva Taumattu ngateva, God nonga aue emene asaesae ararina ateae Natuna ateva Taumattu ngateva, me isaa o voto aue eghelei parasi.

³³ “Kapughu aliki etoa! Karika oroi nau aue atoka teeiem, me ghaisa ngarighi am tiuaa tani paeaghi. Aghaauliaa llo nongina aghe aauliaa ta aJiu etoa, ‘Karika am rooroo tani lao nongina ngalaolao.’

³⁴ “Ngatautau aatu ouna inangari niloeloe: elome etaimim am aielousi. Nongina aghi aghe aielousieiniemla, elome etaimim am tani aielousi. ³⁵ Arova elome etaimim va am aielousi, ila akapa aue la kila va am kapughu disaepolo iem.”

*Iesu ghe uela va Pita aue eliu vilina etana
(Mat 26:31-35; Mak 14:27-31; Luk 22:31-34)*

³⁶ Saemon Pita ghe kolomila Iesu va, “Vau eteva, eaa aue ulao?”

Iesu ghe liula me ghe uela va, “Karika urooroo tani lao nongina ngalaolao tale isaa oia nau. Auena aue uaimuli.”

³⁷ Pita ghe liula me ghe uela va, “Vau eteva, vaalua me karika arooroo tani usio tale isaa oia nau? Aghi aue amate ta polim.”

³⁸ Iesu ghe kolomiela va, “Uannaa va aue umate ta mausighi? Aghaaulia ngakoronna etam va aue

13:32: Jon 17:5. **13:33:** Jon 7:33-34. **13:34:** Jon 15:12, 17; 1 Jon 3:23; 2 Jon 5.

uaulia ngakasina kotoluaata va karika ukilaki-laieghi, me auena taita ateva paolo eaangari.

14

Iesu salana ia tani lao ta Tamane

¹ “Am rau mene alousiusi. Am aiesoaa ta God, me am aiesoaa tee etaghi. ² Tanganuena Tamaghi oroiannaaili voto tani toka etana, me ngalaolao tani aimonomonosiaa isaa o voto aue kaluimim. Karika aue aghele auliaa arova isaa o voto kamaena. ³ Poli ngalaolao tani aimonomonosiaa tanganueimim, me aue amene sio ghaaiem, me am laa toka teeieghi tale voto ateva atokatoka etana. ⁴ Ngam ghe kilala salana atikirighi tani lao tale voto ateva ngalaolao etana.”

⁵ Me Tomasi ghe uela etana va, “Vau eteva, karika ami kilakila va eaa aue ulao. Vaalua aue ami kila salana atikirighi?”

⁶ Iesu ghe uela etana va, “Aghi salana aghi, koronna ieghi me maulue ieghi. Karika teva aue erooroo tani lao ta Tamaghi ta emae mua etaghi. ⁷ Arova ngam ghe kilaieghila, ngam ghe kilala Tamaghi. Etiitiuaa ghaine ngam kilaiela, me ngam ghe taraiela.”

⁸ Pilip ghe uela etana va, “Vau eteva, ami anna va uapasunga Tamam etaimami, me aue vira mene masina etaimami.”

⁹ Iesu ghe uela etana va, “Ei Pilip! Vaalua me ngaghe toka teeiemla oroi nau, me karika ughe kilaieghi? Lo ateva ang ghe taraieghila, ang ghe tarala Tamaghi. Vaalua me uue va, ‘Uapasunga

Tamam etaimami'? ¹⁰ Karika uaiesoaa va aghi ta Tamaghi, me ia etaghi? Inangari aghaauliaa etaimim karika nim nannaaghi, ta Tamaghi etokatoka etaghi, me ia eghelei isaa o niuungu. ¹¹ Am aiesoaa nau eteva aue va aghi ta Tamaghi, me ia etaghi. Arova karika, am annaa niuungu aghe gheleila me aue eakorokorongana uneimim niaikaaiiaa. ¹² Aghaaulia ngakoronna etaimim va lo ateva eaiesoaa etaghi, isaa o niuungu agheelei ie tee aue eghelei me voto aue eghelei aue elau llo oia agheelei, ta poli ngalaa saesae ta Tamaghi. ¹³ Me saa voto am kolomi tale ararighi eteae aue aghelei. Tale ia o salana atikirighi, Natuna aue etau sae ararina atea Tamane. ¹⁴ Arova righi voto am kolomi etaghi, tale ararighi eteae, aue aghelei.

Iesu ghe uela va aue etau sio Spirit Manga ateva

¹⁵ "Arova am aielousieinieghi, aue am nongo usilaa inangarighi aue va am ghelei. ¹⁶ Aue akolomi Tamaghi, me aue etau aatu mene kat-eva tau ngai sausi aue etoka teeiem nau ekapa atoa, ¹⁷ Spiriti eteva aue eapasunga voto koronna. Taumattu tale kosa ateva oia karika la rooroo tani ghaaia, poli karika la kilakilaia, me karika laghe taraia. Me am, am kilakilaia, poli etokatoka teeiem, me auena aue etoka elome etaimim. ¹⁸ Karika aue anim kasu vuliem arova aliki raue vulu etoa; aue amene mae taraiem. ¹⁹ Karika aue emasau, me taumattu tale kosa

14:10: Jon 12:49. **14:11:** Jon 10:38. **14:12:** Mak 16:19-20.

14:13: Mat 7:7; Jon 15:16. **14:15:** Jon 15:10; 1 Jon 5:3. **14:16:** Jon 14:26; 15:26; 16:7. **14:17:** Jon 16:13.

ateva oia la ruu tani taraieghi, me am aue am taraieghi. Poli aghi mauue ieghi, am tee aue am mauue. ²⁰ Me ia o nau eteva aue am kila va aghi ta Tamaghi, me am etaghi, me aghi etaimim. ²¹ Lo ateva taumattu ekila inangarighi niloeloe me enongo usilaa, eaielousieinaghi. Me Tamaghi eaielousieinia, me aghi tee aue aghaielousieinia, me aue aghapasungainaghi etana.”

²² Mene kateva Jiudas (karika va Iskariot) ghe uela ta Iesu va, “Vau eteva, vaalua me aue uapasungainio nonga etaimami, me karika va taumattu tale kosa akapa ateva?”

²³ Iesu ghe liula me ghe uela etana va, “Lo ateva taumattu eaielousieinaghi, aue enongo usilaa inangarighi, me Tamaghi aue eaielousieinia, me aue angalu mae etana tani toka aitauaa teeia. ²⁴ Lo ateva etam aielousieinaghi, karika aue enongo usilaa inangarighi. Isaa oia inangari am nongonongo karika inangarighi, ta inangarina Tamaghi, ia ghe sungieghila tani sio.

²⁵ “Isaa oia inangari aghaauliaa nau atokatoka teeiem. ²⁶ Me Tau ngai sausi eteva, Spirit Manga ia, aue Tamaghi esungia tani sio tale ararighi eteae, aue eapasunga ngakapa voto etaimim me aue esausiem tani mene nnaa llo voto aghe auli-aala etaimim. ²⁷ Luei eteva aghalokoia etaimim. Kalughu luei eteva ngatautau aatu etaimim. Lo ateva o luei karika nongina lo ateva luei kosa ateva etautau aatu. Am rau mene alousiusi me am matautu.

²⁸ “Ngam ghe nongola ngaghe auliaala etaimim va, ‘Aue akasu, me aue amene mae taraiem.’ Arova am ailousieinaghi, aue am ghele masi-masi poli aue asae ta Tamaghi, ta poli Tamaghi namuu ia etaghi. ²⁹ Auena isaa o voto elutu, me anim aulia ngakasina alokoi kieimim, poli nau isaa o voto elutu, aue am aikkaaiaa etaghi. ³⁰ Karika aue aghaippooa ngaoroi teeiem, poli vau tapaa kosa ateva ange reerekata. Me karika righi sarasarakaniaane tani ghelei righi voto ta ngetaghi, ³¹ me aue taumattu tale kosa ateva la kila va aghaielousiaa Tamaghi, poli llo Tamaghi ghe auliaa tau mae sio agheelei.

“Am tingina saela me ita kasu.”

15

Iesu koronna atea uasa uaeni

¹ Iesu ghe mene uela va, “Aghi koronna atea uasa uaeni, me Tamaghi umana paa ngutana atingiu. ² Lo atikirighi tuuna etaghi etam kuukuneeaa righi uenenna, esaisai velua, me llo tuuna ekunekune, esaisai velu lutu llo tuuna karika masina, me eraarangisana tani mene kuneaa mene righi uenena. ³ Inangari aghe ppooaala etaimim ghe gheleiemla ngam ghe raarangisanala. ⁴ Am toka etaghi me aue atoka etaimim. Laa ngai eteva karika aue righi uenenna arova etam tuutuu tale aina ateva. Nongina am, arova am tam toka etaghi, karika aue am kuneaa righi ue ngai.

⁵ “Aghi aina aghi me am laangina iem. Lo ateva etoka etaghi me aghi atoka etana, aue ekuneeaa oroi ue ngai. Poli karika urooroo tani ghelei teva voto arova karika ieghi. ⁶ Lo ateva taumattu karika etokatoka etaghi, aue la ghaa velua nongina la ghaaghaa velu laa ngai, me nau ange mmatela, la ghaaghaa me la tautau sae tale kuraa. ⁷ Arova am toka etaghi me inangarighi etoka etaimim, nau am kolomi righi voto, aue am ghaa. ⁸ Arova am kuneaa oroi ue ngai, aue la tau sae ararina atea Tamaghi, me am aue ekapughu disaepolo iem.

⁹ “Nongina Tamaghi ghe aielousieinaghila, aghi tee aghe aielousieinamla. Am toka tale ia o niaielousi eteva kalughu ia. ¹⁰ Arova am nongo usilaa inangarighi niloeloe, aue am toka tale aielousiaaghi eteva, nongina aghi aghe nongo usilaala inangarina niloeloe Tamaghi, me aghe tokatoka tale aielousiaane ateva. ¹¹ Aghannaaili va lo ateva nimasimasi kalughu ia etoka etaimim, me epasu tale maamauluaaimim. Liuna avalua o me aghaauliaa isaa oia inangari etaimim. ¹² Inangarighi niloeloe isaa avalua toko: am aielousiaa mene kateva elome etaimim nongina aghi aghe aielousieinamla. ¹³ Arova teva taumattu eaielousiangaili kapuna atoa me ghele tau velu maamauluaane tani sausila, ia o lo ateva ase niaielousi, namungaili ia elaulau ekapa mene kasina ase niaielousi. ¹⁴ Aue kapughu iem arova am ghelei voto aloeloeam etana. ¹⁵ Ia oia karika

15:6: Mat 7:19; 13:42. **15:8:** Mat 5:16. **15:10:** Jon 14:15; 1 Jon 2:5. **15:12:** Jon 13:34. **15:13:** Jon 10:11; 1 Jon 3:16. **15:14:** Mat 12:50.

ngakolokoloam va tau ngai nongonongo anna iem, poli tau ngai nongonongo anna ateva etam kilakila voto vauna ateva eannaa tani ghelei. Ngakolokoloam va kapughu iem poli isaa akapa voto aghe nongola ta Tamaghi ngaghe aulia ngao-tula etaimim. ¹⁶ Karika va am, am ghe suit-oongainieghila, ta aghi aghe suitoongainiemla, me aghe tau aatu sio niuungu tani kasu, me am kuneaa oroi llo ue ngai etokatoka liu. Liuna avalua o me nau eteva am kolomi righi voto ta Tamaghi tale ararighi eteae, aue Tamaghi etau aatu. ¹⁷ Isaa o inangari niloeloe aghaaul-iaa etaimim: am aielousiaa mene kateva elome etaimim.

Taumattu tale kosa ateva aue la ssa tee disae-polo atoa

¹⁸ “Arova taumattu tale kosa ateva oia la ssa teeiem, am nim annaa va laghe ssa tee akasina teeieghila. ¹⁹ Arova kosa ateva oia tanganueimim tuungia, aue la ghele masieinam va kapuira iem, me poli ngaghe suitoongainamla tale kosa ateva oia, liuna avalua o me la sessa teeiem. ²⁰ Am annaa llo aghe auliaala etaimim va, ‘Tau ngai nongonongo anna ateva karika namuu ia ta vauna ateva.’ Arova laghe ghelei saasakiaa etaghi, aue la ghelei tee etaimim. Arova laghe nongo usilaala inangarighi, aue la ghele nongo usilaa tee inangariimim. ²¹ Aue la ghelei teeiem isaa o voto poli mausi ararighi eteae, ta poli karika la kilakila lo ateva ghe sungieghila tani sio. ²² Arova aghe tam sio mae tani auliaa

inangari etaira, karika aue la ghele tara kila va gheegheleiaaira sesa, me ia oia karika la rooro tani ue va la tam kilakila va gheegheleiaaira sesa. ²³ Lo ateva esessa teeieghi, esessa tee Tamaghi. ²⁴ Arova aghe tam toka teeilala me aghe tam gheleila niuungu elome etaira, nongina karika mene teva taumattu ghe gheleila emua arau, karika aue la ghele tara kila va gheegheleiaaira sesa. Me poli laghe tarala, liuna avalua o me la sessa teeingalua me Tamaghi. ²⁵ Isaa oia voto elutulutu tani asokoi inangari laghe pitila tale uneira inangari nipaopao, eue va, 'Karika esuisui kkai tale teva voto me la nim sessaila etaghi.'

²⁶ "Nau tau ngai sausi eteva emae, aue eauliaa uunguaaghi etaimim. Aue asungia tani sio etaimim, ia o Spiriti eteva eaapasunga voto konna, aue ekasu ta Tamaghi. ²⁷ Me am tee, aue am aulia ngaotueghi poli am ghe toka teeieghila nau aghe tiuaala uunguaaghi.

16

¹ "Aghaauliaa isaa o voto etaimim poli am rau mene oghi vulu aikaiaaimim. ² Aue la tiu veluem tale aleira ale nivelu eitauaa, me aue nau emaemae lo atoa la uvi emateam, aue la ghannaa va la ghelei uunguaane God. ³ Isaa o voto aue la ghelei etaimim poli karika la kilakilaiengalua me Tamaghi. ⁴ Aghaauliaa isaa o voto etaimim me nau isaa o voto etiuaa tani lutu, aue am nnaa va ngaghe auliaala kieimim.

Uunguaane Spirit Manga ateva

“Aghe tokatoka teeiem, liuna avalua o me karika aghe aauliaa isaa o voto emua arau. ⁵ Me ia oia ngamene laa saesae ta lo ateva ghe sungieghila tani sio, me karika teva etaimim ekookolomieghi va, ‘Eaa ulao?’ ⁶ Nau ngaghaauliaa me ngam nongonongo isaa o inangari ngam nim aalousiusi. ⁷ Aghaaulia ngakoronna etaimim va emaamasina va akasu, poli arova atam kasu, tau ngai sausi eteva karika aue esio etaimim, me poli ngakasukasu aue asungia tani mae etaimim. ⁸ Nau eteva emae aue eghelei taumattu tale kosa ateva oia la kila amasina ssavoto me ghulughuluena me niaisakei. ⁹ Tale ssavoto, poli la tam aiesoaa etaghi, ¹⁰ me tale ghulughuluena, poli ngalaa saesae ta Tamaghi, me karika aue am mene taraieghi. ¹¹ Me tale niaisakei, poli vau tapaa kosa ateva oia ang ghe aisakeila, me ghe tam roola.

¹² “Oroiannaaili voto aghanna tani auliaa etaimim, me poli isaa oia nau karika aue am kila amasina. ¹³ Nau Spiriti eteva eaapasunga voto koronna aue emae, aue eauliaa voto koronna etaimim. Karika aue eauliaa righi voto nim nannaane. Aue eauliaa llo ghe nongola me aue eauliaa kieimim tale voto auena emae. ¹⁴ Aue easaesae ararighi eteae, poli aue eghaa inangarighi me eauliaa etaimim. ¹⁵ Isaa akapannaaili voto kanna Tamaghi, kalughu. Liuna avalua o me aue va, ‘Aue eghaa inangarighi, me eauliaa etaimim.’

Nialousiusi me nimasimasi

¹⁶ “Karika masauna arighi me aue am lungieghi, me karika aue emasau me aue am mene taraieghi.”

¹⁷ Me katoa tani kapuna disaepolo laghe aikolomieinila va, “Vaalua me eue va, ‘Karika masauna arighi me aue am lungieghi, me karika masau me aue am mene taraieghi,’ me eue tee va, ‘Alao ta Tamaghi?’” ¹⁸ Laghe aikolomieinila va, “Vaalua malloeana nau eue va ‘karika masauna arighi?’ Karika ita kilakila amasina llo eaauliaa.”

¹⁹ Iesu ghe kilakila saa voto ateva laghe anna tani kolomia. Liuna avalua o me ghe uela etaira va, “Ngauela va, ‘Karika masauna arighi me aue am lungieghi, me karika masau me aue am mene taraieghi.’ Isaa o llo am aikolomainiem etana?

²⁰ Aghaaulia ngakoronna etaimim va aue am ngala me am alousiusieili, me taumattu tale kosa ateva oia aue la masimasi. Me am, aue am alousiusieili, me alousiusiaaimim aue am mene masimasi etana. ²¹ Nau aliki eteva ange anna tani lutu, vause ateva ealousiusi poli ekilakila va nau nimmarikana ange rekatala, me nau aliki eteva elutulutu, eaikkaluaa nimmarikana ghe ghaala, poli emasimasi va aliki eteva ange lutula tale kosa ateva. ²² Ia o voto ateva nonginaaili am. Ia oia am aalousiusi me aue amene taraiem, me aue am masimasi. Lo ateva nimasimasi, karika teva aue eghaa velua etaimim. ²³ Ia o nau eteva karika aue am kolomieghi tale teva voto. Aghaaulia ngakoronna etaimim va Tamaghi aue etau aatu voto am kolomi tale ararighi eteae. ²⁴ Nau too ang

ghe lao sio karika am ghe kookolomi righi voto tale ararighi eteae. Am kolomi me aue am ghaa me aue am pasu tale nimasimasi.

Iesu ghe apalala kosa ateva

²⁵ “Isaa o voto aghaauliaa etaimim tale inangari niaimatoonga, me aue nau too emaemae, karika aue aghaauliaa voto etaimim tale inangari niaimatoonga. Aue aghaulia ngamasalikangaili Tamaghi etaimim, me aue am kila amasinaailia. ²⁶ Ia o nau eteva aue am kokkolomi tale ararighi eteae, me karika aue va aghi aue akolomi Tamaghi tani sausiem, ²⁷ poli Tamaghi tee eaielousieinam ta am, am ghe aielousieinaghila me am aiesoaa va aghi aghe tokatoka tee God, me aghe sio mae. ²⁸ Aghe kasula ta Tamaghi, me aghe sio mae tale kosa ateva oia, me aue amene kasu vuli kosa ateva oia tani mene sae ta Tamaghi.”

²⁹ Me kapuna disaepolo atoa laghe uela va, “Ngami vira mene ghaaghaa amasina inangarim, poli karika umene poppooaa inangari niaimatoonga. ³⁰ Ia oia ngami kilakila va ukilakila akapa voto, me karika teva aue ekolomio tale righi nikokkolomi, poli ukilakila akapa nannaaimami. Liuna avalua o me ami aiesoaa va ughe kasula ta God.”

³¹ Iesu ghe liula me ghe uela etaira va, “Angam vira aikaaiaa etaghi? ³² Nau ange aakalakalaa me ange rekatala va aue la ghameti reerekatainam, me kateva kateva etaimim aue eilou lao tanganuena. Aue am ilou vulieghi me aue ekapa

kapughu, me karika va aue ekapaaili kapughu, ta poli Tamaghi aue etoka teeieghi.

³³ “Aghe aauliaa isaa oia inangari etaimim, poli aghanna va am toka etaghi, me aue luei eteva etoka etaimim. Kosa ateva oia oroieili nimmarikana am ghaaghaa, me am rau mene sio asoasoa, poli ngaghe apalala voto tale kosa ateva oia.”

17

Iesu ghe pureaala kapuna disaepolo atoa

¹ Nau Iesu ghe ruula tani aippooaa me ghe taatara saela epona liu me ghe uela va, “Tamaghi, ange ghaala nau. Utau sae ararina ateaee natum, me natum tee etau sae ararim ateaee.

² Poli ughe tau lao sio ninamu ngateva etana tani aitaraa taumattu ngakapaaili, va aue etaula maulue ateva tokatoka liu ia ta lo atoa taumattu ughe taula lao sio etana. ³ Maulue ateva tokatoka liu ia, ia avalua toko, va taumattu ekilaio, va io God koronna io, me la kila tee Iesu Karisto ughe sungiela tani sio. ⁴ Aghe asaesaala ararim ateaee me sarasarakaniaam tale kosa ateva; ngaghe ruula niuungu ughe tau mae sio etaghi va aghelei.

⁵ Isaa oia Tamaghi, tale voto ateva utokatoka, utau mae ninamu ngateae ghe tokatoka teeieghi emua arau, nau kosa ateva karika ghe lutu.

⁶ “Ngaghe aulia ngaotula ararim ateaee tale taumattu tale kosa ateva oia ughe taula mae sio etaghi. Kapum ila me ughe taula mae sio etaghi, me ngila ghe nongo usilaala inangarim. ⁷ Ia

16:33: Jon 14:27; Rom 5:1; 1 Jon 5:4. **17:3:** 1 Jon 5:20. **17:4:** Jon 4:34. **17:5:** Jon 1:1.

oia ngila ghe kilala va isaa akapa voto ughe tau mae sio etaghi kalum. ⁸ Ngaghe auliaa tau lao sio inangari ughe auliaa tau mae sio etaghi me ngila ghe ghaala, me ngila ghe akoronnaailila va aghi aghe kasula etam me ngila ghe aikaa-iaala va io ughe sungieghila. ⁹ Akookolomi sae mausiira. Karika akookolomio sae tale taumattu ngakapa atoa tale kosa ateva oia. Akookolomio sae mausi taumattu ughe tau mae sio, poli kapum ila. ¹⁰ Taumattu ngakapa kapughu, kapum tee, me lo kapum kapughu tee ila, la ghaapasunga masi gheeleiaaghi. ¹¹ Me ia oia karika aue amene toka tale kosa ateva ta ngamene laa saesae etam. Me ila ngila tokatoka. Tamaghi manga io, uaitarainila tale ararim atea sarasarakana ia, ia o ararim eteae ughe taue mae sio etaghi, me aue ekateva nonga ila, nongina italu ekaakateva nonga italu. ¹² Nau aghe tokatoka teeila, aghe aitaran gamasinaila tale sarasarakaniaa ararim atea, ia o arari eteae ughe taue mae sio. Aghe aitarainilala, karika teva ghe rauela, llo nonga ateva taumattu elaolao tale salana nitturuu ghe rauela. Isaa avalua o me inangari tale Uru ngai Manga ateva ghe koronnala.

¹³ “Ia oia ngamene mae saesae etam. Isaa oia voto aghaauliaa tale nau oia atokatoka tale kosa ateva, me aue la ghaa kalughu nimasimasi, me aue epasu tale urunguitaniira. ¹⁴ Aghe auliaa tau lao sio inangarim, me taumattu ngatoa tale kosa ateva oia esessaila etaira, poli karika va mene taumattu tale kosa ila, nongina aghi karika

va taumattu tale ia oia kosa ateva. ¹⁵ Karika va akookolomio sae va ughaa vella tale kosa ateva oia. Akookolomio tani aitarainila tale sesa taumattu ngateva. ¹⁶ Karika va taumattu tale kosa ila, nongina aghi karika va taumattu tale kosa ieghi. ¹⁷ Uamangaila tale llo voto koronna; poli inangarim koronna. ¹⁸ Nongina ughe sungieghila tani sio tale kosa ateva, aghi ngamene sungisungila tani lao akapa see tale kosa ateva. ¹⁹ Mausiira me aghe tau ekapa aatu sio maamauluaaghi etam, me ila tee aue la tau ekoronna lao maamauluaaira etam.

²⁰ “Karika apuupure nonga etaira, ta apuupure tee ta lo atoa aue la ghaikaaiaa etaghi nau eteva la nongo inangariira. ²¹ O Tamaghi, apuupure etaira va ekateva nonga ila, nongina io utokatoka etaghi, me aghi etam. Aghaloanna va ila tee la toka etaitalua, me taumattu ngatoa tale kosa ateva oia aue la ghaikaaiaa va io ughe sungieghila. ²² Ughe tau mae sio sarasarakana etaghi, me aghi, ngaghe tau lao sio isaa o sarasarakana etaira va aue ekateva nonga ila, nongina italua ekaakateva nonga italua, ²³ aghi etaira me io etaghi, me aue ugheleila la tani kateva nonga ila, me aue taumattu tale kosa ateva oia la kila va io ughe sungieghila tani sio, me uailousieinila nongina uailousieinaghi.

²⁴ “Tamaghi, aghaloannaaili va taumattu ughe tau mae sio etaghi, la toka teeieghi tale masaliki eteae alaa toka etana, me aue la tara sarasarakana ughe tau mae sio etaghi nau ughe

tam ghelei kosa ateva, poli ughe ailousieinaghi.

²⁵ “O Tamaghi, eeleiaam ghulughuluena, me taumattu tale kosa ateva la tam kilakilaio, ta aghi akilakilaio, me kapughu etoa la kilakila va io ughe sungieghila tani sio. ²⁶ Aghe auliaala me apasungaala eeleiaam etaira, me aue amene auliaa etaira. Me aue lo ateva niaielousi ugheleia etaghi aue etoka tee etaira, me aghi tee atoka etaira.”

18

Laghe kunela Iesu

(Mat 26:47-56; Mak 14:43-50; Luk 22:47-53)

¹ Nau eteva Iesu ghe ruula tani looloo sae, ia me kapuna disaepolo atoa laghe laula tale ateo arighi Kidron ta ngetana, me laghe lao sio tale paa ngutana atingiu.

² Jiudas, ia o taumattu ngateva aue etaula Iesu ta tau ngai ssateena atoa, ghe kilakila nongina Iesu ghe lao sio, poli oroi nau ia me kapuna disaepolo atoa laghe laolao tale ia o voto ateva.

³ Jiudas ghe lao sio tale paa ngutana atingiu tee soldia ngatoa me polisi etoa, namuu ta pristi etoa me Paresi etoa laghe sungilala. Laghe sausau lam me usulu me voto aiaaiuvii.

⁴ Iesu ange kila akapala voto aue elutu tale maamauluaane. Liuna avalua o me ghe tingina ghoala etaira me ghe uela etaira va, “Am paepae see?”

⁵ Laghe liula me laghe uela va, “Ami paepae Iesu aNasareti ia.”

Me Iesu ghe uela va, “Aghi oia.” Jiudas, ia o ghe tau lao sio Iesu, ghe tiitingina teeila. ⁶ Nau

eteva ghe ruula tani ue va, “Aghi oia,” me laghe kaakatungaala viliira etapaa kosa.

⁷ Me Iesu ghe mene kolomilala va, “Am paepae see?”

Me laghe uela va, “Iesu aNasareti ia.”

⁸ Iesu ghe liula me ghe uela etaira va, “Ngaghauliaala etaimim va aghi oia. Arova am paepaeaghi, am tau velu lo atoa toko, me la kasu.”

⁹ Isaa o voto ghe lutula me inangari ghe aulia ngakasina alokoila ghe koronnala va, “Karika teva ughe tau mae sio etaghi ghe rauela.”

¹⁰ Saemon Pita ghe sausau baenata ateva. Ghe kapeala, me ghe patoala kapuna tau ngai nongonongo anna ateva Namu ngateva ta pristi etoa, me ghe sai patela talingane ativilau tale pai muenna atelange. Ararina ateaie ia o tau ngai nongonongo anna ateva ta Malkus.

¹¹ Me Iesu ghe uela ta Pita va, “Kaaila baenata ateva tale aikakkaaina ateva. Uannaa va karika arooroo tani ropi kapa ateva Tamaghi ghe taue mae sio?”

Laghe laoa sio Iesu ta Annas

(Mat 26:57-58; Mak 14:53-54; Luk 22:54)

¹² Me kapuira namu ngateva soldia me kapuna soldia ngatoa me polisi etoa me kapuira namu ngatoa ajiu etoa laghe kunela Iesu, me laghe irila nimana. ¹³ Me laghe laoa ngakasinaie sio mua ta Annas. Annas alumuna ta Kaeapas, Kaeapas namu ia ta pristi etoa tale ia o ninamanama ateaie. ¹⁴ Kaeapas ia o taumattu ngateva ghe uela ta ajiu etoa va emaamasina arova kateva

nonga taumattu ghele mate tani ghaa liuira akapa taumattu ngatoa.

*Aitiutiu ta Pita tani ue va etam kilakila Iesu
(Mat 26:69-70; Mak 14:66-68; Luk 22:55-57)*

¹⁵ Saemon Pita me mene kateva disaepolo lalu ghe aimuli tee Iesu. Poli namu ngateva tana pristi ekilakila ia o disaepolo ateva, liuna avalua o me ia o disaepolo ateva ghe sso teela Iesu elome tale unna valavala ateaie ia o namu ngateva tana pristi. ¹⁶ Me Pita nonga ghe toitoi eleka tale atamana ateaie. Ia o disaepolo ateva, namu ngateva tana pristi ghe kilakilaia, ghe oghi ghoala, me ghe aippoaa teela aliki vause ateva ghe aaitoiaa atamana ateaie, me ghe kolola Pita, me lalu ghe kupi ssola.

¹⁷ Me aliki vause ateva ghe aaitoiaa atamana ateaie ghe uela ta Pita va, “Io tee kateva kapuna disaepolo ia okae taumattu ngateva, va?”

Pita ghe liula me ghe uela va, “Karika va aghi tee.”

¹⁸ Poli kkaili eteva me tau ngai nongonongo anna atoa me polisi etoa laghe aisokosokolaala kura ateaie, me laghe maamaruu. Pita tee ghe tiitingina teeila tani maruu.

*Namu ngateva tana pristi ghe kolomila Iesu
tale nikokkolomi
(Mat 26:59-66; Mak 14:55-64; Luk 22:66-71)*

¹⁹ Namu ngateva tana pristi ghe kolomila Iesu ta kapuna disaepolo atoa me tale voto ghe aapa-sunga.

²⁰ Iesu ghe liula me ghe uela va, “Aghe aapa-sunga voto ta mata ngoroi etoa. Aghe aapasunga tale ale nivelu eitauaa me tale ale manga, isaa o

voto ajiu etoa laghe mae veluvelu eitauaa etana. Karika aghe aisulia righi voto. ²¹ Vaalua me ukookolomieghi? Ukolomi lo atoa laghe non-gonongoaghi, poli ila la kilakila sa ateva aghe aaulieinia.”

²² Nau ta Iesu ghe aulia ngavaluela o, me kateva polisi ghe tiitingina akalakalaa etana ghe posalaiela me ghe uela va, “Vaalua me uliuliu ase inangari eteva o ta namu ngateva tana pristi?”

²³ Iesu ghe liula me ghe uela va, “Arova aghauliaala righi voto sesa, uaulia ngaotu, me arova aghauliaa voto koronna, vaalua me upos-alaieghila?” ²⁴ Me Annas ghe sungiela va elao ta Kaeapas, ia namuu ia ta pristi etoa. Iriiri ia me laghe laoaie sio.

*Pita ghe mene uela va karika ekilakila Iesu
(Mat 26:71-75; Mak 14:69-72; Luk 22:58-62)*

²⁵ Saemon Pita ghe tingina maamaruu me laghe kolomiela va, “Io tee kateva kapuna disaepolo, va?”

Ghe liula me ghe uela va, “Karika va aghi tee.”

²⁶ Kateva kapuna tau ngai nongonongo anna namu ngateva ta pristi etoa, kapuna ia ia o taumattu ngateva Pita ghe patoa vella talingane atelange, ghe uela va, “Aghe tara teeiola tapaa ngutana nau eteva am me ia, va?” ²⁷ Me Pita ghe mene uela va, “Karika.” Me paolo ateva taita ia ghe aangarila.

*Laghe laoa sio Iesu ta Paelat
(Mat 27:1-2, 11-14; Mak 15:1-5; Luk 23:1-5)*

²⁸ Vara me aJiu etoa laghe ghaala Iesu ta Kaeapas, me laghe laoinie sio tanguena Gavana ngateva. Elue talaua poopooa. Laghe tam aloanna tani kupi sso tanguena, poli laghe rau gheleila va laghe tam raarangisana, poli laghe aloanna va la usi tani namanama ta Pasova ngateae. ²⁹ Paelat ghe kupi ghoa mae me ghe uela va, “Vaalua me am maeaa sio taumattu ngateva oia va eaisakei?”

³⁰ Me laghe uela va, “Arova karika ghe ghelei righi sesa voto, karika aue ami ghele maeainia etam.”

³¹ Me Paelat ghe uela etaira va, “Am ghaaiela, me am laa ghelei niaisakei etana nongina un-eimim lo eaauliaa.”

Me aJiu etoa laghe liula me laghe uela va, “Karika erooro va ami, ami uvi emate teva taumattu.” ³² Isaa o voto ghe lutula me inangarina Iesu ghe aaimatoonga ase nimate ateaue aue eghaaia ghe lutu ekoronnala.

³³ Paelat ghe mene kupi ssola tale ale ateva me ghe uela va la kolo mae Iesu, me ghe kolomila Iesu va, “Io kapuira kingi io aJiu etoa?”

³⁴ Me Iesu ghe kolomiela va, “Nannaam llo ona, o toa laghe auliaa tau aatu sio etam?”

³⁵ Paelat ghe liula me ghe uela va, “Vara aJiu eghi? Kapum atoa me namuu ta pristi etoa la maeainio sio etaghi. Sa ateva ughe gheleielia?”

³⁶ Iesu ghe uela va, “Ararimangalighi eteva karika va pei tale kosa ateva oia. Arova pei tale kosa ia, aue kapughu tau ngai nongonongo anna atoa la ghele aiuuvi tani ghelei runga aJiu etoa,

me karika aue la ghele kuneieghi. Me ia oia, ararimangalighi eteva karika pei tale kosa ateva ia.”

³⁷ Paelat ghe uela va, “O io kingi io, va?”

Me Iesu ghe uela va, “Uaulia ngakoronna tani ue va aghi kingi eghi, poli mausina avalua o me aghe lutula, me aghe sio mae tale kosa ateva tani aulia ngaotu voto koronna. Lo atoa tale pai koronna ativilau, la nongonongo usilainaghi.”

³⁸ Paelat ghe kolomiela va, “Saa ia koronna ateva voto?”

Ghe aulia ngavaluela o me ghe ghoala eleka nongina ajiu etoa, me ghe uela va, “Karika ngatarala righi voto esuisui kkai va sesa voto ghe ghelei. ³⁹ Kateva ase voto agheeleia nau Pasova, atautau velu kateva taumattu etokatoka tale ale mata voovoo ekupikupi ghoa. Am aloanna va atau velu kapuimim kingi eteva ajiu etoa?”

⁴⁰ Laghe ovaova anamuu tani liu va, “Karika mene ia! Utau velu Barabas!” Barabas tau niaiuviia.

19

*Paelat ghe uela va la uvi emate Iesu
(Mat 27:15-31; Mak 15:6-20; Luk 23:13-25)*

¹ Me Paelat ghe uela va la ghaa Iesu me la ue-taia. ² Me soldia ngatoa laghe navitaala uasa rorroana tani ghelei unna kou nguru eteva, me laghe atokaie saela ta uruna, me laghe amolumoluela tale aiaasae ateva ghuaghuanna ia. ³ Laghe laolao akalakalaa etana me laghe ue va, “Ei, kapuira

kingi eteva aJiu etoa!” Me laghe pooposala pasi-pasi matane.

⁴ Paelat ghe mene kupi ghoala me ghe uela ta aJiu etoa va, “Am tarala, ngamene aatinginaie ghoa etaimim tani auliaa kieimim va karika ngatarala rigghi voto esuisui kkai va sesa voto ghe gheelei.” ⁵ Nau ta Iesu ghe kupi ghoa mae, ghe aatoka kou nguru eteva rorroana ia me ghe aasae aiaasae ateva ghuaghuanna ia. Me Paelat ghe uela etaira va, “Taumattu ngateva ie toko, am taraiela.”

⁶ Nau eteva namuu ta pristi etoa me polisi etoa laghe taraiela, laghe ovaova atingina tani ue va, “Esae vukala tale aikotoo, esae vukala tale aikotoo!”

Me Paelat ghe uela va, “Am ghaaiela, me am laa ghavukalaie sae tale aikotoo. Ta ngetaghi, karika ngatarala rigghi voto sesa ghe gheleila.”

⁷ AJiu etoa laghe liula me laghe uela va, “Tale uneimami inangari nipaopao, eauliaa va etani mate, poli eue va Natuna ia God.”

⁸ Nau Paelat ghe nongola isaa o inangari, maa-matautuaane ghe mene lao tee sio, ⁹ me ghe mene kupi ssola tanganue Gavana ngateva, me ghe kolomila Iesu va, “Eaa ughe kasula?” Me Iesu karika ghe liula unna nikokkolomi eteva. ¹⁰ Me Paelat ghe uela va, “Karika uanna tani sama teeieghi, va? Karika ukilakila va aghi matuutuliena aghi tani auliaa, me aue ughele kasu, o la ghele avukalaio sae tale aikotoo?”

¹¹ Iesu ghe liula me ghe uela va, “Karika aue ghele righi sarasarakaniaa inangarim ta ngetaghi arova God epona liu ghe tam tau aatu sio. Li-una avalua o me lo ateva etautaueghi atu etam, kanna ssavoto elaulau kalum tani ssavoto, me namungaili.”

¹² Ghe tiuaala o, Paelat ang ghe paepae salana vaalua tani ghelei, me etau velu Iesu me ekasu, me la rau mene uvi ematea. O me karika ta ajiu etoa laghe ovaova atingina, me laghe ue va, “Arova utau velua va ekasu, karika kapuna io Siisa. Poli lo ateva taumattu eue va kingi ia, ia tau ngai ssateena ia Siisa.”

¹³ Nau Paelat ghe nongola isaa o voto, ghe kupiaa ghoa mae Iesu, me ghe toka siola tale aitokatoka ateva aighelei niaisakei ia, tale voto ateva eleka la kolokoloa va “Atu ia”, me tale inangari nge Aramaik la ue va “Gabbata”. ¹⁴ Ia o nau eteva laghe aimonomosiaa Pasova ngateva, me sinaka ateva ange tokatoka polaki,* me Paelat ghe uela ta ajiu etoa va, “Kapuumim kingi eteva toko!”

¹⁵ Laghe ovaova atingina me laghe ue va, “Kasueiniela! Kasueiniela me elaa vukala tale aikotoo!”

Me Paelat ghe kolomilala va, “Alaa ghavukala sae kapuumim kingi eteva tale aikotoo?”

Me namuu ta pristi etoa laghe liula me laghe uela va, “Karika mene teva kapuumami kingi, ta nim Siisa nonga.”

19:11: Jon 10:18; Apos 2:23; Rom 13:1. **19:12:** Luk 23:2; Apos 17:7. * **19:14:** sinaka ateva ange tokatoka polaki Tale inangari nge Grik, nongina aiaaghaonomina (6) aoa ngateva.

¹⁶ Liuna avalua o me Paelat ghe taue lao sio etaira va la laa ghavukalaie sae tale aikotoo.

*Laghe nili evukala saela Iesu tale aikotoo
(Mat 27:32-44; Mak 15:21-32; Luk 23:26-43)*

Me laghe ghaala Iesu me laghe kasueiniela.
¹⁷ Ghe saula unna aikotoo ateva me ghe kupi ghoala, me ghe lao sio tale voto ateva arova Riu uru taumattu ngateva, tale inangari nge Aramaik la aseasea va Golgota. ¹⁸ Tale ia o voto ateva laghe nili evukala saela Iesu tale aikotoo ateva, ia me mene ghalua taumattu, kateva ta kativilau, me kateva ta mene kativilau, me Iesu elome.

¹⁹ Paelat ghe aimonomosiaala inangari ghe pitila, me laghe nili evukala tee saela tale aikotoo. Inangari isaa avalua toko va, “Iesu aNasareti ia, kapuira kingi ia aJiu etoa.” ²⁰ Oroi ila aJiu etoa laghe ritila isaa o inangari, poli voto ateva laghe avukalala Iesu etana kalakalangina ia tale masaliki taatara, me inangari laghe pitila tale inangari nge Aramaik, Latin me Grik. ²¹ Namuu ta pristi etoa aJiu ila laghe lao sio tani tara Paelat, me laghe uela etana va, “Urau mene piti va uue va ‘Kapuira kingi ia aJiu etoa,’ ta upiti va ‘Ghe ue va, ‘Aghi kingi ieghi ta aJiu etoa.’” ’”

²² Paelat ghe liula me ghe uela va, “Llo ngapitila, etoka nongina ngapitila.”

²³ Soldia ngatoa laghe ruula tani nili evukala sae Iesu tale aikotoo, me laghe ghaala ghinnanina, me laghe aikoitaala ghe rooaala taumattu ghaata. Me aiaasae ngelome nonga ateva ghe oghila, me laghe tarala va karika laghe saikiela

tale oroi tuku kalio, ta laghe gheleiela tale tuku kateva nonga kalio, karika saasaiki ia.

²⁴ Liuna avalua o me soldia ngatoa laghe uela va, “Ita rau mene rasia, ta ita anamisi tani kila va see aue eghaaia.”

Isaa o voto ghe lutula tani asokoi inangari Uru ngai Manga ateva ghe aulia ngamuemua alokoila va,

“Aue la ghaikoita uneghi aiaasae ngelome ateva etaira,

me aue la anamisi tani kila va see eghaa uneghi koloso ateva.”

Soldia ngatoa laghe ghelei evaluela o.

²⁵ Kinna ghe tiitingina akalakalangina tale aikotoo ateva Iesu ghe vuuvukala etana, ia me nengane vause ateva kinna, me Meri vausenna ia Klopas, me mene kateva Meri aMakdala ia.

²⁶ Nau eteva Iesu ghe tarala kinna me disaepolo ateva ghe ailousiangailiia, lalu ghe tiitingina akalakalaa, me ghe uela ta kinna va, “Kinaghi, ierai o natum ia.” ²⁷ Me ta disaepolo ateva ghe uela va, “Kinam o.” Ghe tiuaala ta ia o nau eteva ia o disaepolo ateva ghe ghaaiela me ghe laoainie sio tanganuena.

Matemateane Iesu

(Mat 27:45-56; Mak 15:33-41; Luk 23:44-49)

²⁸ Nau eteva Iesu ghe kilala va isaa akapa voto ang ghe ruula, me tani ghelei voto Uru ngai Manga ateva ghe auliaala ekoronna, ghe uela va, “Aloghu etiulu ange kangngatala.” ²⁹ Aikaai

19:24: Sams 22:18. **19:25:** Mat 27:55-56. **19:26:** Jon 13:23.

19:28: Sams 22:15. **19:29:** Sams 69:21.

uaeni kaakaalina ghe tokatoka. Liuna avalua o me laghe asuula tuku spans ateva me laghe tueiela tale tuu ngai eteva isopi ia, me laghe ssueinie saela ta paane Iesu. ³⁰ Nau Iesu ghe ropila uaeni kaakaalina, me ghe uela va, “Ngaruu ekapala uunguaaghi!” Me ghe tturrula, me ghe tau vella maamauluane.

Soldia ngateva ghe soala kativilau ta Iesu

³¹ Ia o nau eteva nau niaipanipaniaa ia, me aue ghe pai sae nau manga ia. Poli ajiu etoa laghe tam aloanna va vilikiira ghe vukala tale nau manga ateva tale aikotoo, liuna avalua o me laghe kolomila Paelat va la paru kotokotoo kkeira, me la ghaa velu sio vilikiira. ³² Soldia ngatoa laghe lao sio tale aitiutiu eteva taumattu, me laghe paru kotoola kekena, me laghe mene lao sio ta mene kateva ta ilalua o taumattu ngalua laghe avukala teeilalue saela me Iesu. ³³ Nau eteva laghe mae sio ta Iesu va laghe tarala va ang ghe matela, karika laghe paru kotoola kkena. ³⁴ Kateva soldia ghe soala kativilau ta Iesu tale vaalau eteva, me arovaeaata ta rae me manu ghe akalala. ³⁵ Lo ateva taumattu ghe tarala eaauliaa voto ghe tarala, me inangarina koronna. Ekilakila va voto eaauliaa koronna, me aue am aikaaiaa. ³⁶ Isaa o voto ghe lutula tani ghelei inangari tale Uru ngai Manga ateva laghe aulia ngalokoila ekoronna va, “Karika aue la paru kotoo teae riuna.” ³⁷ Me mene kasina inangari

19:31: Diut 21:22-23. **19:35:** Jon 21:24. **19:36:** Sams 34:20; Eks 12:46; Nam 9:12. **19:37:** Sek 12:10; Aotu 1:7.

tale Uru ngai Manga ateva ghe uela va, “Aue la tara lo ateva taumattu laghe soaiela.”

Laghe kaiaala Iesu

(Mat 27:57-61; Mak 15:42-47; Luk 23:50-56)

³⁸ Vara me Josep, tanganuena tale masaliki taatara atea eArimatia, ghe lao sio tani kolomi Paelat va ghe ghaa Iesu ang ghe matela. Josep kateva kapuna disaepolo Iesu, me ghe aaisulia poli ghe maamatauta aJiu etoa. Paelat ghe uela va eghaaia, liuna avalua o me Josep ghe lao sio tani ghaa Iesu me ghe kasueiniela. ³⁹ Me Nikodimas tee ghe mae sio. Ia, ia o taumattu ngateva ghe lao sio tani tara Iesu eleivoo. Nikodimas ghe ghaa lao sio voto masi ngusungusuaane la gheelei tale murr me aloi laghe kao aitauaala, maamataniaane eroroo kotolungaulu ghaata (34) kilogram. ⁴⁰ Lalu ghe ghaala Iesu me lalu ghe rariaala voto masi ngusungusuaane, me lalu ghe sumuela tale masi kalio, nongina aJiu etoa laghe gheelei. ⁴¹ Voto ateva laghe avukala saela Iesu etana tale aikotoo, utana atingiu ta ngetana, me liengani niaikkaia ngateae ouna ia etana, karika laghe alokoi teva taumattu ta ngetana. ⁴² Me poli nau niaipanipaniaa ia tale nau manga ateva, me liengani niaikkaia ngateae kalakalangina ia, laghe alokoila Iesu tale ia o voto ateva.

20

Iesu ghe totula tale nimate

(Mat 28:1-10; Mak 16:1-8; Luk 24:1-12)

¹ Elue talaua poopooa tale aitiutiu eteva nau tale uiki, nau ghe tam pai emasina, Meri aMakdala ia ghe ssola tale liengani niaikkaia ngateae, me ghe tarala va ngeila ghe atakiri vella atu eteva tale atamani liengani niaikkaia ngateae. ² Liuna avalua o me Meri ghe ilou lao sio ta Saemon Pita me lo ateva disaepolo Iesu ghe ailousiangailiia, me ghe uela etairarua va, “Ngeila sau vella Vau eteva tale liengani niaikkaia ngateae, me karika ngami kilala va eaa ngeila alokoie!”

³ Liuna avalua o me Pita me mene kateva disaepolo ngilalu ghe laolao tale liu eteva. ⁴ Lalua akapa lalu ghe iilou, me kateva etairarua ghe ilou emuemuela ta Pita, me ghe laa sso rekata akasina. ⁵ Ghe tturruaala tani taatara sso, me ghe tarala kalio laghe sumuela etana, me karika ghe kupi ssola. ⁶ Vara me Saemon Pita ghe aaimuli etana ghe rekatala me ghe kupi ssola tale liengani niaikkaia ngateae me ghe tara alokoila kalio ghe asoaso. ⁷ Me lo atiulu kalio laghe sumla uruna ateva etana ghoughou ia, me ghe asoaso ppae. ⁸ Vara me ia o disaepolo ateva ghe rekata akasinala ghe kupi ssola, ghe tarala isaa o voto me ghe aikaiaala. ⁹ Karika aloira ghe maamasaanga llo Uru ngai Manga ateva ghe auliaala va Iesu aue emene totu tale nimate.

*Iesu ghe rekataala ta Meri aMakdala ia
(Mak 16:9-11)*

¹⁰ Me disaepolo alua lalu ghe lao sio nongina laghe tokatoka, ¹¹ me Meri ghe tingina ngangngala eleka tale liu eteva. Ghe ngangngala, me

ghe tturruaala tani taatara sso elome tale liengani niaikkaia ngateae, ¹² me ghe tarala ensolo alua tale usousoana ghinna lalu ghe tokatoka nongina Iesu ghe asola, kateva ta komo ghuruna, me kateva ta komo kkena.

¹³ Me lalu ghe kolomiela va, “Vause ateva, vaalua me ungangngala?”

Meri ghe liula me ghe uela va, “Ngeila sau vella Vaughu eteva, me karika akilakila va eaa ngeila alokoiela.” ¹⁴ Ghe aauliaa llo me vara ghe kiriela, me ghe tarala Iesu ghe tiitingina, me karika ghe kilakila va Iesu etana.

¹⁵ Me Iesu ghe uela etana va, “Vause ateva, vaalua me ungangngala, me upaepae see?”

Meri ghe annaa va tau ngai toi utana ia, ghe liula me ghe uela va, “Namu ngateva, arova io ughe ghaaiela, uauliaa va eaa ughe alokoiela me alaa ghaaia.”

¹⁶ Iesu ghe uela etana va, “Meri.”

Ghe kiriela me ghe uela va, “Rabboni!” (Inangari nge Aramaik, malloeana va “Tisa”.)

¹⁷ Iesu ghe uela va, “Urou mene posoaghi, poli karika aghe sae ta Tamaghi. Lao sio me ulaa ghauliaa ta nengaghi etoa va, ‘Ngalaa saesae ta Tamaghi me Tamaimim teeia, me kapughu Goto ia me am tee kapuimmi ia.’ ”

¹⁸ Meri aMakdala ia ghe laooa sio masi kiukiu ta disaepolo atoa, me ghe uela va, “Aghe tarala Vau eteva!” Me ghe auliaala inangari Iesu ghe auliaala etana.

*Iesu ghe rekataala ta kapuna disaepolo atoa
(Mat 28:16-20; Mak 16:14-18; Luk 24:36-39)*

¹⁹ Elo alaina ateva aitiutiu eteva nau tale uiki, nau disaepolo atoa laghe lao aitauaa sio, me laghe aikavati runga poli laghe maamatauta ajiu etoa, Iesu ghe rekataala me ghe tinginala elome etaira, me ghe uela va, “Luei etoka etaimim.”

²⁰ Ghe aulia ngavaluela o me ghe apasungaala ni-mane me lo ativilau pai laghe soaiela. Disaepolo atoa laghe masimasi etinginala nau laghe tarala Vauira ateva.

²¹ Me Iesu ghe mene uela va, “Luei etoka etaimim. Nongina Tamaghi ghe sungieghila, aghi ngamene sungisungiem.” ²² Ghe aulia ngavaluela o, me ghe inoaa tau lao sio etaira me ghe uela va, “Am ghaa Spirit Manga ateva. ²³ Arova am kkaluaa sesa gheeleiaaira mene katoa, aue isaa o voto aue ekapa, me arova am tam kkaluaa, isaa o voto karika aue ekapa.”

Iesu ghe rekataala ta Tomasi

²⁴ Ia o nau eteva Iesu ghe rekataala ta disaepolo atoa, Tomasi (la kolokoloa va Palue ia), kateva ta kasangaulu ghalua (12) disaepolo, karika ia.

²⁵ Liuna avalua o me katoa tani disaepolo laghe uela etana va, “Ami tarala Vau eteva!”

Me Tomasi ghe uela va, “Arova atani tara liu nili ta nimane, me atuli liu nili ta nimane tale vuuvuu nimaghi, me aposo lo ativilau pai laghe soaiela, aue avira mene aikaaiaa.”

²⁶ Ghaitu (7) nau ghe lange sio me disaepolo atoa laghe mene tokatoka tale ale ateva, ila me

Tomasi, me laghe aikavati runga, me Iesu ghe tinginala elome etaira me ghe uela va, “Luei etoka etaimim.” ²⁷ Me ghe uela ta Tomasi va, “Posola toko, me utara nimaghi. Ssuua mae sio nimam, me uposo lo ativilau pai laghe soaiela etaghi. Erau mene ghalua nannaam, unim aiesoaa.”

²⁸ Tomasi ghe uela etana va, “Vaughu io me kapughu Goto io!”

²⁹ Me Iesu ghe uela etana va, “Poli angu taraieghila, uaaiesoaa. Niarangise ta lo atoa karika la taatara, me la nim aaiesoaa.”

³⁰ Iesu ghe gheleila oroi mene kasina niaima-toongana ta mataira disaepolo atoa, me karika aghe pitila tale ia oia vuku eteva. ³¹ Me llo oia aghe pitila va am aiesoaa etana va Iesu Mesaea ia, me Natuna ia God, me nau am aiesoaa, aue am ghaa maulue tale ararina atea.

21

Ghaitu (7) disaepolo laghe tarala Iesu

¹ Vara me Iesu ghe mene rekataala ta kapuna disaepolo atoa tale manu talia ngateae eTaiberias. Ghe rekataala etaira avalue toko va: ² Saemon Pita, Tomasi (la kolokoloa va Palue ia), me Nataniel aKena ia ta pai nge Galilii, me natuna taita alua Sebedi, me mene ghalua tana disaepolo laghe mae aita meta sio. ³ Me Pita ghe uela etaira va, “Aghoa luku.” Me laghe uela etana va, “Ami usio.” Liuna avalua o me laghe saesaela tale paanaka ateva, me laghe ghoala tani luku, me ia o voo ngateva, karika laghe lukula righi kko.

20:29: 1 Pita 1:8. **20:31:** Jon 3:15; Rom 1:17; 1 Jon 5:13.

21:3: Luk 5:4-7.

⁴ Elue talaua poopooa me laghe tarala Iesu ghe tiitingina elosamarra, me karika laghe tara kilaiela.

⁵ Ghe ue ghoa etaira va, “Kapughu aliki etoa, am ghaala righi kko?”

Me laghe ue sso va, “Karika.”

⁶ Ghe uela etaira va, “Am velu uenaimim uvena atea tale pai muenna ativilau tale olimoim paanaka ateva, me aue am ghaa righi kko.” Nau laghe gheleila isaa o voto karika ngila ghe rooro tani ae uvena atea, poli kko ghe oroianaaaili ila.

⁷ Me lo ateva disaepolo Iesu ghe ailousieiniaaili ghe uela ta Pita va, “Vau eteva okae!” Nau eteva Saemon Pita ghe kilala va Iesu okae, ghe mene asaela unna aiaasae ngeleka ateva (poli ghe ghaa velu elokoiela) me ghe aoso velu siola tapaa manu. ⁸ Me mene katoa etaira tana disaepolo laghe aaimuli tale paanaka ateva, laghe aeae uvena atea pasu ia tale kko. Karika masau ila elae, ghe rooro kateva ai (100) mita nonga. ⁹ Nau eteva laghe sokolaala, me laghe tarala kura atea me kko etoa laghe asoaso etana me verete.

¹⁰ Me Iesu ghe uela etaira va, “Am ghaa mae sio righi kko avirina am lukula.”

¹¹ Saemon Pita ghe saesaela me ghe ae alokoi saela uvena atea elae, pasu ia tale kko namuu, ghe roola kateva ai ghalimangaulu kotolu (153). Arongona ta oroi kko me uvena atea karika ghe marala. ¹² Iesu ghe uela etaira va, “Am mae namanama.” Disaepolo atoa laghe anna tani kolomia va ia see, me karika teva ghe rooro tani

ue va ekolomia, poli laghe kilakila va ia Vau eteva.
¹³ Iesu ghe lao sio tale kura atea me ghe suraki saela verete me ghe tau lao sio etaira. Me ghe ghelei evaluate tee lao o tale kko. ¹⁴ Aiaakotonna ateva o nau Iesu ghe rekataala ta disaepolo atoa nau eteva ghe totula tale nimate.

Iesu ghe uela ta Pita va eaitaraa kiena sipsipi etoa

¹⁵ Nau eteva laghe ruula tani namanama me Iesu ghe uela ta Pita va, “Saemon natuna io Jon, tani koronna va uailousieinaghi? Me ailousiaam etaghi elaulau mene katoa disaepolo?”

Me Pita ghe uela va, “Ue, Vau eteva, ukilakila va aghailousieinio.”

Iesu ghe uela etana va, “Uangini kieghe lutu sipsipi etoa.”

¹⁶ Me Iesu ghe mene uela etana va, “Saemon natuna io Jon, koronnaaili va uailousieinaghi?”

Me Pita ghe liula me ghe uela va, “Ue, Vau eteva, io ukilakila va aghailousieinio.”

Me Iesu ghe uela etana va, “Uaitaraa kieghe sipsipi.”

¹⁷ Aiaakotonna ta Iesu ghe mene uela etana va, “Saemon natuna io Jon, uailousieinaghi?”

Pita ghe tam masimasila poli ghe mene kolomiela aiaakotonnaata ateva va koronna va eaielousiaa Iesu. Pita ghe liula me ghe uela va, “Vau eteva, ukilakila akapa voto, me ukilakila va aghaailousieinio.”

Iesu ghe uela etana va, “Uangini kieghe sipsipi.
¹⁸ Aghaaulia ngakoronna etam va nau eteva aliki

taita io, uaaitiitio, me ulaolao nongina aloannaam, me nau utaita namuu, aue ussuaa sae nimam, me kateva ppae aue eaitiitio, me ekatulinio lao nongina utam aloanna tani lao.” ¹⁹ Iesu ghe aaulia ngavalua o tani apasunga ase nimate ateva Pita aue ghaaia tani tau sae God. Vara me Iesu ghe uela ta Pita va, “Uaimuli teeieghi!”

Inangarina lo ateva disaepolo Iesu ghe ailousieinia

²⁰ Pita ghe kiriela me ghe tarala lo ateva disaepolo Iesu ghe ailousieinia ghe aimuli teeilalua. (Ia, ia o ghe tani vaavalaa lao ta Iesu nau laghe namanama me ghe ue va, “Vau eteva, see aue etauo lao ta nimaira tau ngai ssateem atoa?”)

²¹ Nau Pita ghe taraie lao sio me ghe kolomila Iesu va, “Vau eteva, vaalua ta ierai o?”

²² Iesu ghe liula me ghe uela va, “Arova aghanna va ghele tokatoka me aghele mene kiriaa mae, vaalua ta ngetam? Unim aimuli teeieghi.” ²³ Poli isaa o inangari me kiukiu ghe kasu ekapa seela ta tue me nenga atoa va ia o lo ateva disaepolo karika aue emate. O me Iesu karika va ghe uela va karika aue emate, ta ghe nim ue va, “Arova aghanna va ghele tokatoka me aghele kiriaa mae, vaalua ta ngetam?”

²⁴ Ia o disaepolo ateva, ia oia eaaulia ngaotu isaa o voto me ghe piti elokoila. Ami kilakila va inangarina koronna.

²⁵ Iesu ghe gheleila mene oroieili voto. Aghanaa va arova la ghele piti kateva kateva tale vuku,

21:19: Mat 16:24-25; 2 Pita 1:14. **21:20:** Jon 13:23-25. **21:24:** Jon 19:35. **21:25:** Jon 20:30.

ae karika righi voto tale kosa ateva oia tani
alokoi isaa o vuku.

Mussau-Emira Bible
Portions of the Holy Bible in the Mussau-Emira
Language of Papua New Guinea
Sampela hap Buk Baibel long tokples Mussau-Emira
long Niugini

copyright © 2006, 2008, 2013, 2016, 2018 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Mussau-Emira

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2018-11-09

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Nov 2022 from source files dated 30 Nov 2021

9cad943-c245-5983-a663-5b2655bf0449